



VGITIVOS AVTEM DOMI-

num accusantes, & dominum absentem, & cete.

Conduplicatio est. Cum videbam, cum verba

audiebam, & caetera. Hic est similiter desinens.

In tuis oculis, in tuo ore & caetera. Dissolutum

est. Spectarem curiam, intuerer forum, & cae.

Dissolutum est. Ista inquam differam, & caete.

Conduplicatio est. Sed omni metu liberaui

isti, hospiti ignouisti, regem reliquisti, & caetera.

Dissolutum est. Item similiter desinens. Nihil ille de conditioni-

bus tuis, & caetera. Repetitio est. Ignosce ignosce Caesar, & caetera.

Conduplicatio est. Quanti honoris. P. rei, quanti senatus, & caetera.

Repetitio est. Itaque Gn. Pomp. bella, victorias, triumphos, & cete.

Repetitio est. A Pompeio discessit, spem infinitam prosequi noluit

& caetera. Dissolutum est. Ille exercitum G. Domitij, & cae.

Repetitio est. Ut enim mittam cuius tanti sceleris, & cete. Occupatio est.

Cuius tanti sceleris fuerit, & cete. Repetitio est. Item distributio.

Omnes reges, quorum multi erant finitimi, & c. Repetitio est. Quis

consideratio illo, quis rector. Repetitio est. Nota tibi est hominis

probitas. G. Caesar, noti mores, & ce. Dissolutum est. Deiotari inte-

gritas, grauitas, virtus, fides, & c. Articulus est. Quod igitur conari

occultius, & cete. Contrarium est. Qualis rex Attalus in populum

Aphricanum fuit, & caetera. Exemplum est. Repeto illi⁹ temporis

memoriam, & c. Dissolutum est. Num quae trepidatio, numquis tu

multus, & c. Repetitio est. Non quaero quasi verisimile non sit, & ce.

Occupatio est. Non arbitror, non audiui, & c. Dissolutum est. Pecuniam

dedit, exercitum aluit, & c. Dissolutum est. In regem iustum,

seuerum, grauem, fortem, & ce. Articulus est. Qui igitur adolescens

non tanta gloria praeditus, & caetera. Contrarium est. Quod se iacta-

re, quam ostentatione, & caetera. Repetitio est. Non fictum crimen in-

sectari, & caetera. Repetitio est. Sit in dominatu seruus, in seruitute

dominatus, & caetera. Contentio est. O tempora o mores, & ce. Excla-

matio est. Gn. ille Domitius, & caetera. Exemplum est. Consulem

censorem, Pontificem maximum, & caetera. Articulus est. Sed tamen

ille inimico seruum, & caetera. Contentio sententiarum est. vsque ad

eum locum ac semel iste est. Non ne cum esset productus, & caetera.

Repetitio est. Vexatos, verberatos, & caetera. Articulus est. Et quem

vos liberi in summa reipublicae libertate, & caetera. Contrarium est,

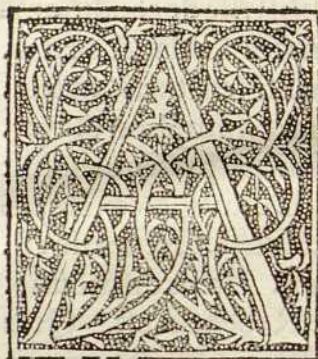
Etenim si Anthioc⁹, & caetera. exemplum est. In Asia, Cappadocia,

Ponto, & caetera. Articulus est. De magnitudine animi, grauitate, co-

stantia,

stantia, & cætera. Articulus est. Memoriam tuam implorat, & cætera. Dissolutum est.

ARGVMENTVM ORATIONIS PRO
AVLO CLVENTIO
HABITAE.



VLVS CLVENTIVS HABITUS, & Staius Albius Opianic⁹ Romani ciues ambo ex Municipio Larinate fuerunt adinuicem inimici, Nam cum Cluentius matrem haberet nomine Sasiam mulierem libidinosam atque impiam, & sibi etiam inimicam, eo quod contra phas, & familiae decus eiecta per diuortium filia sua sorore Cluentij ipsa generi sui Auli Melini adolescentis nuptijs imixta non vt mater iam habebatur, & colebatur a filio matris impudicitiae, non amico, cum inquam haberet hanc matrem Cluentius Melino illo adolescente iam mortuo, & per scelus Opianici trucidato, ipsi Opianico matrimonio copulatam, & Opianicus vellet Martiales quosdam deditos sacris matris liberos Romanosque ciues esse defendere contra ius & voluntatem Larinatium. Cluentius vero causam hanc ageret contra Opianicum vehementer Opianico factus est inimicus, vnde vt Cicero adserit, ac vt multa bona Cluentij ab intestato, deuoluerentur ad Sasiam suam uxorem matrem cum veneno curauit tollere, quod cum Cluentio esset indicatum comperto apud Scamandrum libertum Fabritiorum veneno accusauit primo Scamandrum & obtinuit. Deinde accusauit illum Fabritium patronum Scamandri, & iterum obtinuit, itaque patrono libertoque damnatis cum cuius causa veneficiū hoc fieri dicebatur, Opianicum accusauit. Opianicus accusatus Scaleno iudici pecuniam grandem dedit ad quosdam alios iudices corrupendos, quam pecuniam, cum Scalenus aliquibus iudicibus promississet deinde abnegauisset adserens se ab Opianico destitutum, vt eos Opianico infestos faceret, pecuniam ipse sumpsit, & Opianicum condemnauit, manebat enim, vt dicit Cicero, Opianicum damnari pro se solo retenta pecunia, quam ea distributa per reliquos iudices eum absoluit, & sic Opianico a Scaleno, & ab alijs omnibus praeter quinque damnato, cum fama esset illo in iudicio versatam esse pecuniam

esse pecuniæ intentionem, ingens inuidia est in Cluentium suggestio-
nibus. L. Quintij Tribuni plebis, & defensoris Opianici concitata, ita
etabatur enim tribunus in populo hominem innocẽtem per pecuniam
condemnatum. Cicero itaque cum Cluentius annos octo hac flagras-
set inuidia, fereque in opinione hominum fixum esset innocentem
Opianicum pecunia Cluentij condemnatum, hac ipsum oratione no-
tabili hoc purgat a crimine. Cunque Cluentius accusaretur aliis cri-
minib⁹ matris eius impulsu, vt quod videlicet Opianicum iam dam-
natum, & exulem venenari fecisset, quodque idem facere voluisset
in filio Opianici adolescente Cicero ipsum egregie hac mirabili
oratione defendit.

GENVS CAVSÆ IN QVO HAEC
HABETVR ORATIO.



HAEC ORATIO EST IN IV-
diciali genere cõstituta. Habet enim hæc cau-
sa accusationem cum defensione. Nam accu-
satus Cluentius hac oratione a Cicerone de-
fenditur. Demonstratiuum quod in vitupe-
ratione Opianici, & laude Cluentij habetur
est incidens Nam accommodatur ad defen-
sionem principaliter hic intentam.

CONSTITVTIO CAVSÆ IN QVA HAEC
HABETVR ORATIO.



VT PLANE INTELLIGAMVS,
in qua cõstitutiõne hæc oratio habeatur, videam⁹
quæ intentio, quæve depulsio sit in causa. Intentio
autem accusatoris hæc est, Iudiciũ pecunia cor-
rupisti. A. Cluentij, vt tuus inimicus Opianicus
damnaretur. Item vt eam de omnib⁹ obiectis prin-
cipaliter criminibus coniungamus, vnamque fa-
ciamus intẽtionẽ. A. Cluentij hũc adolescentẽ Opia-
nicũ in ei⁹ nuptijs veneno tollere voluisti. Itẽ patrẽ hui⁹ iã dãnatum
Opianicũ de medio sustulisti, depulsio vero Cluentij ad hæc oĩa talis
esse cõprehenditur, iudiciũ nõ corrupti. tollere hũc adolescentẽ Opia-

nicum veneno non volui, patrem huius Opianicum iam damnatum veneno non sustuli, quare cum sit simplex hic negatio facti in depulsiōe ad principalem intentionem accusatoris, apparet, quod constitutio principalis est coniecturalis, iuridicialis autem absoluta, & legitima ex scripto, & sententia constitutiones hic incidunt, vt suis dicetur in locis.

DE RHETORICAE PARTIBVS HIC CONSIDERANDIS.



QUE INVENTIONE, MEMORIA, & pronuciatiōe dicendum vt supra dictum est in Pompeiana. Dispositio vero hic est in partibus orationis, non ab institutiōe artis profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Primo enim ponit exordium insinuatiōi permixtū, deinde diuisionem, deinde narrationem cum quadam confirmationis parte coniunctam, deinde puram cōfirmationē, deinde confutationem, deinde regreditur ad confirmationem in constitutione legitima ex scripto, & sententia, deinde inserit confutationē ad quaedam obiecta, deinde confirmat in constitutione principali causae, videlicet coniecturali, deinde concludit, sed conclusionis finis, & orationis non habetur.

DE PARTIBVS ORATIONIS EXORDIUM.



ANIMADVERTI IVDICES, & cæt. Hæc oratio insignis hic incipit, & orationis exordium quod mirabile est, & incredibili ministerio atque arte cōfectum. Nam cum esset dubium genus causae, eo quod hinc suspitio corrupti iudicij Iuniani, & cæteri veneficij crimina obiecta Cluentio ante ipsorum dissolutionem, quãdam turpitudinē ad causam videbant adferre, hinc honestas ex psona Cluentij & psona Tullij defensoris ipsi^o oriri videbant in causa, vt ei vult Arist. j. suę Rhetoricę Orator apparēs, qualis quidē hic est, amicus, & bonus melius persuadet, fert quidem per se qualitatis speciem, quę honestat causam

causam suam, & iuxta Quintiliani sententiam non solum aduocati defensionem, sed etiam testis fidem adfert. Cicero itaque talis orator, & vir quid mirum si honestatem adferre posset ad causam quam ipse defenderet, quãquam in hac causa Cluētiana ipsum fuisse gloriatum te nebras offudisse iudicibus Quintilianus ait libro quarto oratoriae institutionis capitulo an Rhetorica sit ars. Cum igitur, ut dixi, esset dubium genus causae, atque ad hoc accommodandum esset exordium beneuolentiae captatiuum. Cunque iam in animis hominũ insedisset opinio tribunitia suggestione cõflata, corruptum istud a Cluentio fuisse iudicium, atque ob id ex arte insinuatione foret vtendum, quã adhiberi docet in arte, quum est persuasus auditor. Ex hoc Cicero duplici respectu exordium, cum insinuatione permiscet, cũ in genere causae dubio nil obstat quin exordiri aperte posset immo ex arte deberet, & opinio illa quae quodammodo fixa in animis iudicum timebatur, insinuationem requireret. Ergo ut hic fecit egregie, & mirabiliter videamus. Primo enim per insinuationem ad se audienda allicit auditores pollicendo de eo quod aduersarij firmissimum sibi adiumentum putarint se esse dicturum, cum adserit se animaduertisse orationem oratoris contrarij in duas partes esse diuisam, quarum altera niti, & cõfidere magnope videbatur in inueterata iuidia iudicij Iunianij, & parte alia in qua non ita videbantur cõfidere breuiter recitata, dicit se velle seruare eandem distributionem in respondendo, ut omnes intelligant nihil eum subterfugere voluisse reticendo, nec obscurare dicendo. Sic igitur cum ostendit se velle ad illa adiumenta aduersariorum firmissima, & secundum eorum ordinem respondere, vsus est vno ex modis insinuandi, qui in arte ab eo docetur auditore persuaso, & etiam iuxta Quintiliani sententiam hic est vsus insinuatione, & partitione dicendorum, ut insinuaret vtilius. Deinde aperto exordio beneuolentiam captat ab auditorum persona, aperiendo quae de his existimatio, & quae iudicij expectatio sit, simulque proferendo eorum laudabilem cõsuetudinẽ iudicandi, cũ causae difficultate mōstrata aperte testatur rẽ illã, seque in illa difficultate cõsolari quia ita audire de cribris cõsueuerunt, ut eorũ dissolutionẽ gratã ab oratore, &c. & ut attētos faciat expōit quae liter sit acturus, deinde iterũ beneuolentiã a psona auditorũ captat, cũ dicit neminẽ ciuẽ sine suo ac taliũ hominũ subsidio inuidiẽ posse resistere, deinde, ut insinuando, & beneuolentiã simul ab auditorũ psona apte captando ad se auditores alliciat. Priõ dubitatiõẽ vtĩ quod potissimũ sit dicturus, aut cui loco respõsurus cũ admiratiõẽ, ut debere fieri docet in arte, cũ dicit se quo vertat nescire, ubi, ut ait Martianus, vtĩ figura quae diaporesis vocatur, quae vtilis est ad generandũ credulitatẽ. Nã, ut ait Quintilianus li

bro nono oratoriae institutionis, capitulo de figuris sententiarum adfert, & aliquam fidem veritatis credulitatis dubitatio, cum simulam⁹ quære nos, vnde incipiendum, vnde desinendum, quid potissimum dicendum, an omnino dicendum, cuiusmodi exemplis plena sunt omnia, & subiungit ipse Quintilianus exemplum huius loci Ciceronis, deinde enumeratis quæ negare non potest, & quasi formidata difficultate euellendæ illius opinionis, vt iudices sibi conciliet, sese ad id impotentem ostendit, cum dicit non esse sui ingenij, sed auxiliij ipsorum iudicum ipsius innocentia, sic in hac calamitosa fama quasi in aliqua perniciosissima flamma atque communi incendio subuenire. Deinde ostenso, quod in iudicio falsa inuidia valere non debeat, rogatisque iudicibus, vt huc nihil præiudicati adferant, eos sibi facit attentos innuens se dicturum, quæ ante non sciuerint. Cum eos deprecatur, vt patiantur eum suum dicendi ordinem conseruare, & perorata causa si quid erit præteritum tunc requirant, quasi per hoc innuens nihil relicturum, sed omnia patefacturum, quibus vere poterunt remota inuidia iudicare. Deinde etiam, vt sibi valde attentos ac dociles auditores compararet, cum demonstrauerit scire se ad quantum difficile causam accedat dicit, si quis deus ad se audiendum beneuolentiam iudicum conciliarit, effecturum se vt intelligant, nihil tam timendum quam inuidiam, nihil tam optandum quam æquum iudicem, deinde iterum a persona iudicum, auditorum beneuolentiam captat, aperiendo quæ expectatio sit eorum iudicum, dicit se sperare locum illum atque confesum quem inimici fore Cluentio horribilem putauerant miseriae illius futurum portum atque perfugium, deinde facit attentos, ac dociles rogando, vt attente audiant, & cætera. Et hæc pauca de hoc artificioso principio dicta sint.

DIVISIO.



ORRVPISSÉ DICITVR .A. Cluentius, & cætera. Hic est diuisio pars vna orationis, qua hic est vsus egregie secundum eam sui speciem, quæ expositio nominatur, res enim de quibus est dicturus exponit hic breuiter & absolute, cum se dicit ostensurum neminem vnquam grauioribus testibus in iudiciũ vocatum. Deinde ea facta præiudicia, vt absolui nullo modo Opianicus potuerit, deinde his demonstratis ostensurum, quod requiri intelligat pecunia

gat pecunia tentatum esse iudicium, non ab Cluentio, sed contra Cluentium, & facturum, vt intelligant quid in ea causa tota ipsa res tulerit, error adfinxerit, cōflarit inuidia. Et primū se facturum id ex quo & cætera. Vt hic exponendo prædicit ita perficit orando. Visa tamen quibusdam fuit reprehensibilis ista partitio, vt ait Quintilianus, qui cum eis cōtra Ciceronem hoc loco sentire videtur. Nam vult ipse in vnus criminis varia defensiōe superuacua esse partitionem omnes modos defensionis colligētem, vt si quis ita partiatur, dicam non talē esse hunc quem tueor, vt incredibile videri possit homicidiū, dicam occidendi causam huic non fuisse, dicam hunc eo tempore quo homo occisus est trans mare fuisse. Et ideo paulopost hoc subiungit ipse Quintilianus. Itaque non defuere, qui Ciceronis illam pro Cluentio partitionem improbarent, qua se dicturum esse promisit, Primum neminem maioribus criminib⁹, grauioribus testibus in iudicium vocatum, quam Opianicum, deinde præiudicia facta ab his ipsis iudicibus esse a quibus condemnatur. Postremo iudicium tentatum pecunia non a Cluentio, sed contra Cluentium, quia si probari potest, quod est tertiū, nihil necesse fuerit dicere priora. Hæc ille libro quarto Oratoriæ institutionis, capitulo de partitione, cuius & si me valde ratio moueat, vt secum sententiam, tamen ita me flectit, & vincit auctoritas Ciceronis, vt cogitare non possim quicquam in suis orationib⁹ vitiosum, preposuit vero de industria partem hanc narrationi quam sequi debebat ordine profecto ab artis institutiōe, quia est eiusmodi narratio, vt in ea multa cōfirmatio misceatur. Si ergo volebat prius quid esset confirmaturus exponere, opus erat, vt partem hanc præponeret narrationi.



PES TE PETO OPIANICE, & cætera. Antequam Cicero veniret ad causam, vt vitaret inuidiam, quia contra mortuum diceret iam damnatum, ab ei⁹ filio veniā petit, ostendens necessitatem huiusmodi dicēdi, & ad narrationem a longo repetendam illi co descensurus, ne id moleste patiātur iudices deprecatur, curauit em̄ summo studio, vt narraturus inueniret animos sine vlla inuidia preparamos.

NARRATIO.

CC. iij.

Aulus



VLVS CLVENTIUS fuit pater, & cæt.
 Hic est narratio pars vna orationis, cuius narrationis initium sumpsit Cicero a persona posita, cum accidentibus suis, quod fieri debere ex arte quando id profuturum est, & ideo hic factum esse memorat Quintilianus libro quarto oratoriae institutionis, capitulo de narratione, & licet longa sit illa narratio, non est tamen aliena a praeceptis, quæ de breuitate narrationis in arte dantur a Tullio. Si quis enim bene considerat quanta, & quã probabili narratione fuit opus, vt rem & causam suam iudicibus comprobaret, non mirabitur paulo longior exordiũ rei demonstrandę causa petiisse, quod fecit, vt ipse testatur, vt cognitis principijs facilius extrema cognoscerentur. Est ergo breuis dicenda narratio, non quidem secundum se, sed respectu materiæ, & causæ, est dilucida, & verisimilis, vt esse debet ex arte narratio. Primo enim vnde necesse erat incipit, ac ne quis obijcere possit principij rationem remotiorem, & quasi ab ovo hoc est animis remoto principio ipsum inutiliter inceperit, cum incipiat a patre Cluentij. Sciendum quod incipit ab eius morte, vt ostendat primo fomenta maternarum inimicitiarum cum Cluentio, quæ sciri non possent, nisi nuptiæ Cluentiæ sororis Cluentij secutæ mortem patris vtrinque narrarentur, circa quas nuptias narrando vsus est Cicero excursionem laudabili dicens. O mulieres scelus incredibile, & præter hanc vnam in omni vita inauditam. O libidinem effrenatam, & indomitam. O audaciam singularem, non timuisse, si minus vim deorum hominumque famam, at illam ipsam noctem facesque ipsas nuptiales, non limen cubiculi, non cubile filiæ, non parietes denique ipsos superiorum testes nuptiarum, hoc enim loco, & in hac excursionem demonstrauit eleganter se vi quadam esse adfectum sicut fieri oportere in huiusmodi excursionibus Quintiliano placet. Fecit autem mirabiliter Cicero, vt auditorum animos impleret adfectibus, qui quidem adfectus in animis generandi sunt ab oratore per sermones passionales, vt vult Aristoteles in sua Rhetorica, quales hi sunt omnium animos contra talem matrem facientis iratos, & insuper operæpretium est in hac causa, vt cognoscatur matrem inimicam esse Cluentio, & quia contra parentes agentibus callida opus est arte, facit mirabiliter Cicero, vt ipsum maternum nomen contra Sasiã matrem animosque magis accenderet, quam contra Cluentium, de quo loco non inutile est videre quid sentiat Quintilianus. Is ergo libro. xj. oratorie institutionis sic scribit. Vnum iam igitur huic loco, quod est sane summæ difficultatis, adendum videtur, vt quibus ea quæ sunt natura parum speciosa, quæque

quæque non dicere, si vtrumlibet esset liberum maluiffemus, non tamen sint indecora dicentibus. Quid asperiorē habere frontem potest, aut quid aures hominum magis respuunt, quam cum est filio filij ve aduocatis in matrem perorādū? aliquādo, tamē necesse est vt in causa Cluentij abiti, sed non semper illa via qua contra Salsiam Cicero vsus est, non quia ille non optime, sed quia plurimū refert qua in re & quomodo lædat. Itaque illa cum filij caput palā impugnaret, fortiter fuit repellenda, duo tamen quæ sola supererāt diuine Cicero seruauit, primū ne obliuisceretur reuerentiæ, quæ parentibus debetur. Deinde vt repetitis altius causis diligentissime ostenderet quam id quod erat in matrem dicturus non oporteret modo fieri, sed etiam necesse esset, Primaque hæc expositio, quanquam ad præsentem quæstionem nihil pertinebat, adeo vt in causa difficili atque perplexa nihil prius intuum dum credidit, quam quid deceret. Fecit itaque nomē parentis nō filio inuidiosum, Sed ipsi in quam dicebatur, & cætera. Hæc Quintilianus elegantissime prosecutus est, etiam Cicero narrationē vsque quo erat opportunū, vsque videlicet ad Opianici damnationem, & inuidiam concitatam, & ea quæ id iudiciū sunt secuta, ac vt egregie seruet reliqua documenta breuitatis intuenti videre per facile, deinde quam dilucide narret apertū est. Nam vt quicquid primo gestum est, ita primum exponit, & rerum ac temporum seruat ordinem, & reliqua adimplet, quæ pertinent ad narrationem dilucidam faciendam, quæ dimitto legis indagini, ne prolixior æquo sim, vtque etiam verisimilis sit, quia vt mos, vt natura, vt opinio postulat dicat, spatia temporū, personarum dignitates, consiliorum ratiōes, locorum opportunitates constent, videre facile orationem legenti. Ego vero pertranseo tātum ne sim in re non necessaria longior, tamen quia illa tractantur ex locis confirmationis, quæ cum ipsa narratione miscentur in hac oratione, cūque hæc causa esset huiusmodi, vt si Cicero narrationem plane simpliciterque voluisset, exponere forte maiorē offensionem animorum maioremque inuidiam cumulasset contra Cluentium sic argumentādo, & causam ipsam agendo narrauit, Sic denique partes rei geste ipsi continuo argumenta subiiciens dispersit atque firmauit, vt ad vnamquamque confestim accommodet rationem, quo vulnere præsto esset medicamentum, Et odiū opposita defensio mitigaret, vt exigente causa fieri docet in veteri, & Quintilianus adfirmat libro quarto oratorie institutionis, capitulo de narratione dicens inserendum esse expositioni defensionem re poscente, & factorum rationem pro verisimilitudine rei agendæ, & sic a Cicerone fit hic, neque enim narratio hæc reperia est, vt tantum cognoscat iudex, sed aliquando magis vt consentiat,

vt ipse Quintilianus eodem libro & capitulo:



VNC IAM SVMMATIM EX
ponam, & cætera. Recitatis in superiori parte
fundamentis, atque radicibus inimicitarum
Salsæ matris atque Cluentij filij sui, & ita re-
citat, vt vnumquodque dictum tractum vi-
deatur ad vtilitatem suam causa vincendi, vt
ab arte præcipitur, quod apparere potest facili-
ter intuenti, Descendit hic ad eam partem nar-
rationis, in qua multa confirmatio commisce-
tur. Nam cum velit ostendere in hac narratio-

ne incorruptum a Cluentio fuisse iudicium, habet ostendere Opianicum veris & grauibus criminacionibus fuisse damnatum, & hoc narrare simpliciter & pure nihil esset apud animos, præsertim in oppositum persuasos, oportet ergo, vt narrando præmisceat argumenta, & coniecturales locos cum causæ constitutio sit coniecturalis. Videamus itaque quam breuiter fieri potest nonnullos locos quibus causam hæc Cluentianam narrando simulque confirmando narrata corroborat, summam enim expositis hac in parte, & crimine veneficij & causa seu ratione, quibus Cluentius accusauit, & ostendit Opianicum fuisse culpabilem, ingreditur narrationem quandam de vita, & sceleribus Opianici, quæ narratio fauet causæ Cluentij per locum a probabili a vita, demonstrans eum fuisse iuste damnatum, cum a simili turpitudine nunquam abfuerit, cunque talia sciuerint iudices, qui damnauerint.



VNC TV HOMINEM, & cætera.
Postquam late superius Cicero monstrauit
narrando Opianici multa flagitia, & sic per
locum a probabili a vita causam Cluentij ro-
borauit, Hic descendit ad narrandum causam
inimicitarum inter Opianicum atque Cluen-
tium, & deinde illud crimen veneficij con-
tra Cluentium, pro quo crimine Opianicus
principaliter damnatus fuerat. Et nota quod ille pro causa Martialium
inimicitia susceptæ, & reliqua maior causa spes, scilicet hæreditatis
Cluentianæ, si fuisset Cluentius mortuus intestatus, trahuntur in argu-
mentum pro causa Cluentij ad ostendendum per locum a probabili cau-
sa Opianicum voluisse tollere veneno Cluentium, & per consequens
eum iuste damnatum. Cum de hoc crimine causam dixerit, & sic non
fuisse per

fuisse per corruptum a Cluentio iudicium condemnatum. Multa dici possunt. quare, & cætera. Superius demonstratis insidijs Opianici contra Cluentium, descendit ad ostendendum a quo corruptio iudicij profecta sit, & probat primo per locum a probabili causa fuisse non a Cluentio, sed ab Opianico profectum, deinde vt est profecta seriose demonstrat, & interdum, vt attentos iudices ad narrationem habeat, eos vt attente audiant deprecatur. Cum enim in omni parte orationis studendum sit, vt auditores habeamus attentos, hic Cicero potissimum postulabat, et merito in narratione tam longa, vt ait Quintilianus de institutione, iudices & in narratione nonnunquam, & in argumentis, vt attendant, & vt faueant rogamus, & sic facit hic Cicero.

CONFVTATIO PVRA.



VEQVE ME POENITET HOC potius tempore, & cætera. Postquam superius Cicero rem narrauit, & narrando ita esse monstrauit fuisse videlicet Opianicum iuste dånatum, & ab eo pecunia iudicium fuisse tentatum, fuisseque in suspicionem illius corruptionis Cluentium verisimiliter a tribuno deductum, nunc ad puram confirmationem accedit, in qua breuiter Cluentium purgat, nam cum ostenderit quare libentius nunc tractat hanc causam quam antea tractauisset, accedit ad confirmandum Opianicum corrumperere voluisse iudicium, Cluentium vero non voluisse, & hoc per locum a probabili causa, & vterque ad loquendum inductus ostendit vni Opianico corrupendi iudicium fuisse causam, Cluentio non fuisse, vel videri potest locus a collatione, cum vtrique sermone ad inuicem posito, & comparato ostendit id quod aduersarium fecisse criminatur alteri nemini bonum, nisi ipsi aduersario fuisse, deinde per locum ab argumento, & suspitione magis firma demonstrat Opianicum iudiciũ tentauisse pecunia cum ostendit, & Opianici tabulis hoc haberi, quod Scaleno iudici nummos dedit, & cætera, & cum demonstrat fautores Opianici Scalenum ad iudicium flagitasse, & cæte. Simulque, quod obijci posset de condemnatione Scaleni purgat ratione in narratione iam dicta.

EPILOGVS.

Quare



VARE CVM ISTINC CAUSA
 corrupendi, & cætera. Post narrationem plenam
 argumentis, & positam immediate superius cõfir-
 mationem hanc breuem Cicero hic vsus est Epilo-
 go quo breuiter, & in summa dictorum argumen-
 torum memoriam reuocaret, & cætera.

CONFUTATIO.



T ENIM PECVNIAM SCALE
 no, & cætera. Hic est confutatio in qua eam ratio-
 nem, quæ adferebatur a Tullio accusato de pecu-
 nia tradita Scaleno iudici ab Opianico, videlicet
 pro gratia redintegranda primo confutat cum ostē-
 dit id non fuisse possibile, & per locum ab argumē-
 to suspitiosam facit pecuniam apud iudicem, præ-
 fertim talem virum sordidissimum scilicet qualem. d. fuisse Scalenu
 ipsamque pecuniam suspitiosam reddit ex numero minime ad concia-
 liationem gratiæ, sed aptissime ad corrupēdū tot iudices comparato.

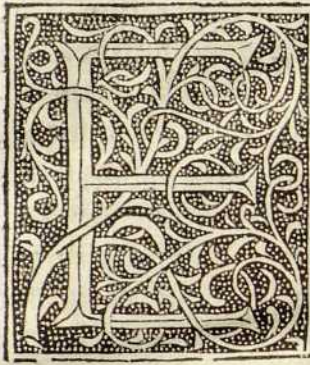


T ENIM IVDICIA FACTA
 per multa, & cætera. Procedens Cicero confir-
 mando quæ fuerant ab aduersarijs allegata, cū
 niterentur ipsi contra Cluentium, adferreturq;
 iudicia aliqua de hac re, & sic per locum a iudi-
 cato causam suam confirmantes egregie ista
 confutat, & quia locus a iudicato proprius
 est constitutionis iuridicialis absolute, dicen-
 dum est quod ista cõfirmationis pars, quæ per
 huiusmodi locum innuitur in iuridiciali ab-
 soluta constitutione versatur, quæ sic ad causam hanc incidit. Intende-
 ret enim aduersari iure contra Cluentium iudicatum esse debere, Ci-
 cero pro Cluentio sic depellit iure contra Cluentium iudicatum esse
 non posse. Omnia illa iudicia qualia fuerint trutinatur, & monstrat
 non fuisse iudicia, vel Cluentio non obesse, & primo iudicium quo
 C. Iunij est damnatus labefactat Cicero per locum a consuetudine, &
 lege, cum id ostendit non lege, & more seu consuetudine fuisse tracta-
 tum, Sed vi & tempestate tribunitia fuisse confectum. Præterea si ex
 lege subfortitionis fuit ille dānatus, non esse cum Cluentij causa con-
 iunctum. Deinde labefactat, & per locum a iudicato adductum per
 aduersarios

aduersarios contra Cluentium, ex damnatione aliquorum iudicum qui Opianicum condemnarant, ostendens illa iudicia nihil ad causam Cluentij pertinere. Deinde arguit per locum a iudicato Cluentium non corrupisse iudicium, cum facit mentionem de illo iudicio, quo fuit Falcula iudicatus gratis Opianicum condemnasse, & ex Falcule iudicio similitudinem ad reliquos iudices trahit. Et hoc loco de industria, quod negari non posset interrogans hoc modo. Videlicet dixit ne tandem causam, C. Fideiularius Falcula, & ex figura vsus est ardentiore prolatione, & speciem maioris securitatis exhibuit, quam si sine interrogatione protulisset. Deinde locum a iudicato per aduersarios adductum de extimatione litis. P. Septimio Scæuolę confutat per locum a consuetudine. Sequitur illud iudicium, & cætera. Confutatis nonnullis forensibus iudicijs confutat hac in parte censoria, quæ contra Cluentium adferebant. Primo ergo confutat illum aduersariorum locum a iudicato censorio per locum a consuetudine, & more maiorum cum dicit maiores nunquam auctoritatem censoriam, ut rem iudicatam obseruasse, & illud probat exemplis, institutisque maiorum, & nota quod in probationibus huius partis multa funguntur proæmij vice ut Quintilianus testatur, & apparet aperte literam intuenti. Quare qui vobis in mentem & cætera. Hic ponit Epilogum huius partis confutationis quæ censoria iudicia confutauit. Quare cum ita sint, & cætera. Procedens confutatio confutando iudicia illa censoria, non standum illis esse demonstrat per locum a bono, & æquo, cum ostendit non pertinere ad communem vtilitatem tantam potestatem censoribus dari, ut regiam licentiam quodammodo consequantur, quod fieret si suis scriptionibus, ut rei iudicatae staretur, & cætera. Deinde ostendit quod si rei virtuti est standum, & non iudicij censorum, Opianicus suspiciosus esse debet. Cluentius vero non, & facit hoc locis coniecturalibus breuiter, & artificiose Epilogatis. Deinde iterum labefactat iudicia censoria per locum a consuetudine maiorum ponens aliqua exempla eorum convenientia. Vnum est quod de me maxime, & cætera. Quod obiectum testamento Egnatij Cicero hac in parte confutat elegantè quodam, & artificioso argumento, ostendens in accusatione aduersarij duo esse inter se ipsa pugnantia, quod inuenire (ait Quintilianus) artificij est, fecit autem egregie hoc loco demonstrans censoriam notam, & Egnatij testamentum, quibus duobus nihil magis Cluentio erat aduersum inter se pugnare, cum dicit. Sed Acci consideres censeo diligenter vtrum censorum iudicium graue velis esse, an Egnatij. At enim senatus vniversus, & cætera. Quia aduersarij arguebant contra Cluentium per locum a iudicato senatus iudicium allegantes, Locum hunc Cicero

cōfutat

confutat egregie ostendens senatū cōditionaliter iudicasse, & per eundem locum a iudicato demonstrat, quod tunc, & cætera. Iudicauit per furorem populī cum fuerit postea recisum, & voluntate populī quod fecit repudiatum.



ST ETIAM RELIQUA PER magna autoritas, & cætera. Quia inter cætera iudicata, Cicerōis ipsius adferebatur autoritas cōtra Cluentium, obiectionem illam Cicerō, vt vides, cōuellit egregie. Nunc quoniā ad omnia quæ ab se dicta sunt postquam Cicerō maiora, & inuidiosiora superius magna arte, & incredibili purgauit industria, hic (vt ait Martianus) coniecturæ partibus expeditæ ad percriptionem legis accedit ordine videlicet commutatorio, si Cluentium legis adsertione defenderet, fugere causam ne diffidentia videretur. Itaque ne videatur Cluentius nō causa & re, Sed lege confidere, causam ex lege sic agit hic Cicerō, vt videatur non agere ex opinione Cluentii, vt ait Quintilian⁹ libro quarto de partitione Quædā interim nos inuitis litigatoribus simulandum est dicere, quod Cicerō pro Cluentio facit contra iudiciariam legem, & cætera. Sed videndum in qua causæ cōstitutione versatur hæc pars, & cum agatur hæc quæstio ex sententia legis & scripto, Quia aduersarii velint legis sententiam trahere ad omnes ciues Romanos. Cicerō vero persistat in scripto legis quæ loquitur solum de hominibus ordinis senatorii, vt apparet in textu orationis, dicendum quod cōstitutio est legitima ex scripto, & sententia Itaque videamus, vt hic Cicerō causam cōfirmavit ex locis cōstitutionis illius vt fieri docet in arte. Primo enim ostenso, quod non secundum opinionem. T. Acci causam ageret ex lege, sed ex re ipsa, & quod hoc fecit voluntate Cluentii, Qui non velit lege defendi, adducit locum illum communem a scripto dicendum iudicium si in ea ciuitate quæ legibus vtatur, agatur Dehinc locum hunc multa ratione, & exemplo corroborat. Deinde, vt debet ex arte vtitur illa crebra legis recitatione, & sententiam legis repetit, & ostēdit id quod scriptum est dilucide, breuiter, commode, & perfecte scriptum esse, nec alligare Cluentium. Deinde ostendit quod periculosum sit, & indignum a lege recedere, cum dicit Cluentium, non recusaturum, quantum ad ipsum attinet, quin ea lege rationem vitæ suæ reddat, & tamen iudices deprecatur, vt quoniā a legibus omnia commoda sua obtinent atque salutem, a legibus nō recedant, quasi

cedant, quasi per hoc velint innuere ea quæ per leges obtinent si ab eis recesserint amittenda fore, & admonet quam sit indignum populum liberum, & solutum per paucos iudices nouis legibus alligari. Deinde eam sententiam quæ a T. Accio erat excogitata, & scripto attributa contemnit, & infirmat, cum quasi T. Accium deridendo eum sic agere causam dicit, vt bonus discretusq; adolescens, velitq; intelligi oes ciues ea lege teneri. Deinde ostendit iterum quam periculosum sit a lege recedere, cum dicit videre se quanta, & quam periculosa, & quam infinita quæstio tentetur ab accusatoribus, cum eam legem quæ in senatorio ordine scripta sit. P. R. transferre conentur. Deinde iterum lege recitata sententiam eius aperit, & demonstrat, & procedit demonstrando, quod inconueniens ex huius legis violatione sequatur, cum ostendit periculum esse paratum. T. Accio authore omnibus, qui de plebe Romana vnquam dixerint testimonium, & cætera. Deinde quid iudicem sequi conueniat, late pulcherrimeque demonstrat contra id quod T. Accius dixit, scilicet non oportere iudicem legibus esse deuinctum quibus quidem supradictis locis docet in arte causam agere eum, qui causam a scripto defendit, vt ipse hac orationis parte pro Cluentio defendebat. Quibus de rebus mihi pro Cluentio, & cætera. Postquam Cicero in constitutione legitima & scripto, & sententia demonstraerit Cluentium non teneri. hic ad confutandum aliqua alia obiecta regressitur, hæc autem pars confutationis multum locorum artis disquisitione non indiget, fere enim tota est simplex negatiua, & per eam magis obiecta in vitam quam in causam Cluentij confutantur. Habetis iudices, qui in totam vitam & cætera. Cum Cicero late superius causam egerit Cluentianam pro purgatione criminis, de corruptione iudicij causam nunc eandem agere incipit per purgationem criminum veneficij obiectorum Cluentio. Itaque pars hæc confutationis, & causæ principalis quæ versatur in constitutione coniecturali, quæ constitutio est principalis in hac causa, vt supra dictum est. Confutat ergo primum veneficij crimen obiectum, primo per locum a testibus cum. L. Plectorij senatoris testimonium adducit, eumque summa fide, & virtute præditum esse dicit, & ostendit, vt scire possit, quia videlicet defuncti. Q. ubi fuit hospes in ægritudine sic vt propter auctoritatem & certissimam rei noticiam sibi habendam fidem velit intelligi. Deinde hoc ipsum crimen confutat per locum a probabili causa cum nullum commodum hæreditatis defuncti ad Cluentium venisse demonstrat. Alterum veneficij crimen & cætera. Confutatio, primo veneficij

DD.j.

neficij

veneficij crimen confutat hac in parte secundum quod arguebatur Cluentius adolescentem Opianicum veneno tollere voluisse, & primo confutat per locum a probabili causa cum demonstrat nullam huius criminis causam fuisse Cluentio, aut incommodorum vitatione, aut commodorum appetitione. Deinde per locum a signo confutat interrogatiue loquendo, demonstratque idoneam perficiendi facultatem in nuptijs non esse quaesitam ex tempore, & ex frequentia, & caetera. Deinde negat quem interceptum dicebant subito mortuum esse, qui quidem locus pura negatione sat valet (vt ait Quintilianus) sique erit palam quid falsum negare satis est, vt per Cluentio Cicero. Cumque dixerat accusator Epoto poculo concidisse, negat eo die mortuum eum, & caetera. Deinde mendacium confutat per locum a testibus cum testimonium patris defuncti adolescentis adducit, qui pater si quid fuisset suspiciosum accusare Cluentium verisimiliter debuisset. Vnum etiam mihi reliquum, & caetera. Confutatis duobus veneficij criminibus confutat hic tertium, quo arguebatur Cluentius damnatum Opianicum veneno per M. Aselium substulisse, & confutat primo per locum a probabili causa cum nullam causam fuisse demonstrat, vt Cluentius mortuum Opianicum esse vellet, aut incommodorum vitatione, aut commodorum appetitione, cum esset iam talis Opianicus inimicus, qui obesse non posset, & cuius vitam miserrima Cluentium delatrare deberet. Deinde confutat per locum a signo cum ostendit idoneam perficiendi facultatem non esse quaesitam, tum ratione ministri quem dicebant fuisse. M. Aselium Opianico quam Cluentio amiciosem, tum ratione modi veneficij, cum differunt accusantes datum esse in pane venenum, quod ostendit fuisse difficile, vel non ita facile sicut in poculo. Deinde Opianici morte narrata, vt demonstraret non fuisse, quod aduersarij dixerant repentinam, inde matrem Cluentij uxorem Opianici Sasiam suspitione retorta, per locum a testibus quomodo ex testimonio serui Stratonis adduxerant multa ratione confutat.

CONCLUSIO.



QVOD HOC PORTENTVM DII immortales, & caetera. Cum Cicero iam dixisset omnia vitae pericula a matre contra Cluentium comparata, nunc ad finem orationis id repetit, & concludens vtitur artificiose locis amplificationis, quae per locum communem instigationis auditorum causa sumitur, cum ostendit matrem illam non vulgare, sed

gare, sed singulare esse monstrum, atque portentum, & enumeratione quadam utitur multorum quæ antedixit, & in amplificatione persistens ostendit scelus veneficij Fabriciani consilio Matris ordinatum. Cæterum quia finem determinatum, & certum huius orationis habere non potui, plura de conclusione non dicam, nihilominus quia descendere videtur ad finem orata iam causa, & pars hæc locis nititur amplificationis, in quibus, ut fere materia sæpe ab oratore concluditur, partem hanc pro orationis conclusione signemus.

DE ELOCUTIONE.



ULTIMUM UT DE RELIQUA PARTE Rhetoricæ videlicet de orationis Elocutione videamus de qua plane per omnia sic dicendum hic, ut supra est dictum, in Pöpeiana similiterque de exornationibus perscrutandum.

COLORES.



QOMINETVR IN CONCIONIBUS, iaceat in iudicijs, Dissolutum est. Et sine inuidia culpa plectatur, & sine culpa, & cætera. Commutatio est. Si eam ratio conuellit, & cætera. Repetitio est. Portum atque profugium futurum, & cætera. Tralatio est. Nepharijs iniurijs quotidianis insidijs, &c. Articulus est. Virtute, extimatione, nobilitate, &c. Articulus est. Mater inquam appellabatur, &c. Conduplicatio est. Tu illa egregia, & præclara mater, & cætera, Permutatio ex contrario, conuenit cum tropo, qui dicitur Allegoria. O mulieris scelus incredibile, &c. Exclamatio. Itē repetitio Familiæ, cognationis, nominis, &c. Articulus est. Mulier audax, pecuniosa, &c. Articulus est. Instituit oratores, &c. Dissolutum est. Ut negotium susceperunt adolescentem inuestiga, &c. Dissolutum est. Nunquam se iudicijs, nunquam se legibus, &c. Repetitio est. Cū armatis aduolauit quatuor, viros quos municipes fecerant substulit, & cætera. Dissolutum est. Si tamen vtriusque humanitatem constantiamque cognoscit, &c. Permutatio est ex contrario. Illa autē nō admiratur audaciam, &c. Diuisio est. Itaque cæteri propter liberos, &c. Cōtētio sententiarū est. Auditis non ab inimico, &c. Repetitio est. Audiebāt verba multorum testiū, &c. Repetitio est. Et quis cum hæc cognouerit, & cætera. Interrogatio grauis & concinna. Quæ specie parentis memoriã

tis memoriam nominis, & cæte. Articulus est. Quid de Opianico sus-
 picatum sit videtis, & cæ. Transitio est vsque ad illū locum, vt illum
 magnum, & cæ. Non ille honorem a prouincia, & c. Repetitio est. Ita
 que rem cum Opianico transigit, & c. Dissolutum est. Rem confecit
 prima proportione. Dissolutum est. Nemo rem vllam contrahebat
 & c. Repetitio est. Omnes aspernabantur, omnes abhorrebant, & cæ.
 Repetitio est. Pro loco pro antiquitate generis, & cæ. Repetitio est.
 Erat ipse immani acerbaque natura, & Opianici, & c. Dissolutum est
 Sermonem Fabricij non est aspernatus, & c. Dissolutū est. Proh dij
 immortales Opianicum, & c. Exclamatio est, Quis vnquam auda-
 cior, quis nocentior, & c. Repetitio est. Satis arbitror demonstratum
 & c. Transitio est. Timor eius, perturbatio, & cæ. Aperiebatur cau-
 sa insidiarum, & c. Dissolutum est, Sic pugnauit, sic omni ratione cō-
 tendi, & cæte. Repetitio est. Aderat frequens, aduocabat, & c. Dissolu-
 tum est. Citatur reus, agitur causa, & cæ. Dissolutum est. Erigebat
 animum iam demissum, & c. Dissolutū est. Respiciete iudices homi-
 num fortunas, & c. Repetitio est. An vero illi sua per se ipsi iudicia,
 & c. Contrarium est vsque ad locum illū, tum vero illa iudicia. Quid
 enim tandem illi iudices respōderent si quis, & c. potest dici, quod hic
 sit Ratiocinatio, si interrogationes, & respōsiones hic positas attribua-
 mus eidem, at si duobus secus esset, quia vt ait Cicerō Ratiocinatio est
 per quam ipsi a nobis rationē poscimus, quare quicquid dicim⁹, & cre-
 bro nosmet a nobis petimus vniuscuiusque propositionis explanatio-
 nem, & cætera. Quis tantam turpitudinem, & cætera. Repetitio est.
 Quod si hoc videtis quidē iam, ac omni ratione, Conclusio est. Ex-
 tat memoria, sunt tabule, & cætera. Hic est dissolutum. Atque ego
 illa non argumentabor, & cæ. Occupatio est. Eum corrupisse qui in
 periculo fuerit, & ce. Repetitio est. Negate, negate inquam, & c. Con-
 duplicatio est. Ad hominis agētis, audacis, & c. Articulus est. Ad ex-
 cogitandū accuratissimi similiter cadēs. Et duobus iugulatū preiū-
 dicijs & cæ. Tralatio est. Cū esset egens, sumptuosus, & c. Articulus
 est. Audax, callid⁹, & c. Articulus est. Qui illū vestrū innocētē, & c.
 pmutatio est ex cōtrario dicta. Versatā esse in iudicio mentionem pe-
 cunię, & c. Dissolutū est. Itē similiter desinēs, vt mēbrorū ē cōparatio
 Conuenit cū colore, vt comparat cū Rythmo. Atque in hāc flāmā
 recentem, & c. Tralatio est. Sed clamore hominū de foro, atque adeo
 de ciuitate & cæ. Correctio est, Quis tamen auderet dicere nocentem,
 & cæte. Repetitio est. Item contentio sententiarum. Quam dies mi-
 tigauit, & c. Dissolutum est. Agitis, tractatis, inquiritis, & c. Dissolu-
 tum est.

tum est. Quid albiana pecunia, & cætera. Translatio est. Tenetur vno loco, & cæ. Repetitio est. Item dissolutum. Quare cum istinc causa corumpedi iudicij, istinc pecunia, & cæ. Repetitio est. Alienissimū sordidissimum, & cætera. Articulus est. Præter inuidiam errorem suspicionem, & cæ. Articulus est. Maximis opibus, cognatis, adfinibus, & cætera. Articulus est. Modestus, prudens, & cætera. Articulus est. Non fuit illud iudicium iudicij simile, non fuit, Conduplicatio est. Non modus est habitus, non mos, & cætera. Repetitio est. Quod homo nequam temporis, & cætera. Articulus est. Non dico hoc tempore iudices, & cæte. Occupatio est. Exagitabantur omnes eius fraudes atque fallaciæ, & cætera, Dissolutum est. O innocentiam Opianici singularem, & cæte. Exclamatio est. Item permutatio ex contrario, iniqua flamma, turbulenta, & cætera. Articulus est. Aut hoc iudicium reprehendas tu cuius accusatio, & cætera. Diuisio est, & magis in vigore sententiæ propria, quam in prolatione verborum. Alia lege certis criminibus plurimis testibus, & cætera. Articulus est. C. Seia cum A. L. Metello, & Gn. Domitio, & cæ. Exemplum est. Vtrum quia cæsores scripserint ita sit, an quia ita fuerit illi subscripserint, & cæ. Communicatio est. Sin ideo quia subscripserint. Diuisio est. Remouent authoritates censoriæ, & cætera. Dissolutum est. Docet quam pecuniam Cluentius dederit, quemadmodum dederit, & hic est color, qui conuersio nominatur repetendo, cum ad extremum cõtinenter reuertitur. Conuenit cum schemate, quod anadyplosis dicitur. Cum vero eum fuisse Opianicum constabit, & cæte. Frequentatio est. Qui tabulas publicas, & cæte. Repetitio est. Nihil se testibus. Nihil tabulis, & cæte. Repetitio. Non vtique exemplorum copiam, & cæte. Repetitio est. Nuper hominem tenuem & cæ. Exemplum est. De huius pudore, integritate, virtute, & cæte. Articulus est. Non in exemplum summi, & clarissimi. P. Africani, & cæte. Exemplum est. Sed tu Accicõsideres censeo diligenter vtrum censorum iudicium & cæ. Dissolutio est. Cum tunc populus cum populo cõcitato. Repetitio est. Vt mare quod sua natura trãquillū, & cæ. Similitudo est. Hoc em̄ vinculū est huius dignitatis, similiter cadēs. Vt corpora nostra sine mēte, & cæ. Similitudo est p breuitatē apertius dicēdi causa. Itē sentētia est. Legū ministri magistrat⁹, & cæ. Repetitio ē. Quid M. Plectori, quod. C. Flaminij, & cæ. Exēplū est in plurib⁹. Itē repetitio. Oēs viri, mulieres, liberi, serui, & cæ. Articulus est. Itaq; abitio legē, morē Cluentio gero, & cæ. dissolutū est. Qm̄ oīa cõmoda nostra iura libertatē, & cæ. Articulus est. Etiā sis inuidiosus, aut multū offensus, & cæ. Repetitio est. Est em̄ sapienter iudi. & cæ. Sētētia est. Sed hic in cõsilio legē, religionē, æquitatē, & cæ.

DD. iij.

Articulus

Articulus est . Habetis iudices totam vitam de moribus Clientis, & cætera. Transitio est. Apud hunc illæ Romæ habitauit, &c. Dissolutum est. Pater pater inquam illius adolescentis, Conduplicatio est. Sed homines inimicos suos morte adfici volunt, & cætera. Diuisio est. Damnati, exules, deserti, & cætera. Articulus est. Nemo recipere tecto, & cætera. Repetitio est. Post mortem eius Sasia nepharia mulier, & cætera. Dissolutum est. Ex omnibus seruis Stratonem illum dilexerat, & cætera. Dissolutum est. Tu periculum capitis, & cætera. Repetitio est. Voluerit, optauerit, & cætera. Articulus est. Mitto illam primam libidinis iniuriam & cætera. Occupatio est. Item repetitio. Item dissolutum . Itaque apud cæteros nouis inter propinquos, & cætera. Contentio sententiarum est. Cæteri nouis ad finitibus, & cætera. Contentio sententiarum est.

ARGVMENTVM ORATIONIS

PRO QVINTIO,



QORNELIUS QVINTIVS ET Sextus Neuius Romani ciues societatem inierunt certarum rerum, quas in Gallia possidebant. Qu. stante illa societate defuncti hæreditas illa venit ad P. Qu. fratrem suum, qui P. Qu. cum vellet rationem societatis inire cum Neuius a quo fuerat præter spem de promissa quadam pecunia destitutus, magna cum fraude circumuētusa Neuius. Nam cum adinuicē pro illa ratione pecuniaria litigarent, fuissent

que de communi voluntate vadimonia dissoluta, & Quintius iter cepisset in Galliam, Neuius a prætoris postulauit, ut sibi ex prætoris edicto bona Qu. possidere liceret, quia deseruisset sibi vadimonium Quintius quod Neuius prætor iniuste concessit Alpheno procuratore causam Qu. defendente. Fuit etiam Quintius ipse quum primū in Galliam venit eiectus per vim manu seruorum communium a fundo Gallicano, volebat igitur Neuius bona Quintij tenere & possidere, & in ipsis ius suū esse dicebat, quia per .xxx. dies possideret ex prætoris edicto. causam autem Neuij Qu. Hortensius, & L. Philippus multo cum fauore defendebant, cōtra quos Cicero pro P. Q. perorauit hac elegantissima oratione.

Genus

GENVS CAVSÆ IN QVO HAEC
HABETVR ORATIO.

HAEC ORATIO EST IN IVDICIALI genere constituta, habet enim hæc causa petitionem cum defensione. petebat enim Neuius bona P. Qu. retinere tanquam ex prætoris edicto possessa, & a postulatione, Q. a Cicerone hac oratione defenditur, demonstratiuum quod in laude Q. & vituperatione Neuij habetur, est incidens. Nam refertur ad principale propositum defensionis.

CONSTITVTIO CAVSÆ IN QVA
HAEC HABETVR
ORATIO.



AC IN CAUSA NEVIUS se iure fecisse quod in bonis Q. fecerat adserbat, contra vero Qu. non iure, sed iniuria fecisse dicebat. Nec defensionem extraneam Neuius adsumebat. Nam ratio illa deserti vadimonij per quam causam fundabat Neuius non dici debet defensio extranea, sed potius ratio cause. Nisi enim sic esset in omnibus similibus causis nulla esset constitutio iuridicialis absoluta, sed esset quælibet adsumptiua si ratio quæcunque defensio diceretur extranea, non autem est defensio extranea, nisi aut per concessionem & sub ea præsertim purgatione. Nam deprecatio non proprie defensio dici potest, aut per remotionem criminis, aut translationem criminis, aut comparationem, hæc quidem solæ sunt defensiones extraneæ, reliquæ vero rationes quæ ab oratoribus adducuntur ad causas diuersarum constitutionum rationes proprie causarum appellari conuenit, & huiusmodi est ratio deserti vadimonij adducta per Neuium propria ratio cause sue, non extranea a defensione, quod cum ita sit cum videlicet confessio facti sit, & adsertio iure facti, quia Neuius confitetur se in bona Quintij prætoris edicto immissum, & adserbat iure immissum sine adsumptione defensionis

fensionis extraneæ. Quintius vero id iniuria factum dicit, manifestum est, quod constitutio causæ in qua hæc habetur oratio est absoluta iudicialis, in qua quæri conuenit (vt ait Cicero) iure ne sit factum, vt in hac causa, & quæstione Quintiana fit.

DE RHETORICAE PARTIBVS

HIC CONSIDERANDIS.



DE INVENTIONE MEMORIA pronunciatione hic est dicendum, vt supra in Pompeiana est dictum, sed dispositio hic est in partibus orationis ab institutione artis profecta. Primo componit exordium. Deinde narrationem, deinde diuisionem, deinde simul confirmationem, & confutationem, quarum duarum partium adiunctione dici mutata non debet dispositio naturalis, raro enim contingit, vt vnã sine altera ponamus, sunt enim loci vtriusque fere idem, hoc differentes, quod in altera parte adseueratione firmanur, in altera dissolutione tolluntur, deinde ponit Epilogum conclusiuum orationis.

DE PARTIBVS ORATIONIS

EXORDIUM.



DVAE DVAE RES & cætera. Hic incipit oratio & orationis exordium, pro cuius disquisitione primo genus causæ considerandum, quod dicimus dubium esse, ante enim rem vltimo iudicio iudicatum, licet appareat Cicero defendere quod videatur ab omnibus defendendum, & oppugnare quod videatur ab omnibus oppugnandum, dici tamen debet dubium genus causæ cum præsertim & honesti viri. **Qu. Hortensius & L. Philippus** defendebant **Neuium**, & **Neuius** ipsa prætoriam authoritate possidere se dicat. In dubio itaque causæ genere, vt ex arte debuit, iudices studet hoc exordio causæ suæ beneuolos comparare. primo enim beneuolentiam captat a persona aduersariorum eos trahendo in inuidiam, cum prærogatiuas ipsorum late commemorat, tum ex parte eloquentiæ **Neuianæ**, & sua detrimenta lamentatur, tum ex parte angusti tēporis, quod sit arctatus in causæ præuisione, quibus deinde

deinde rebus postulat merito, vt verba sua audiant meliori mente iudices, causam reddens, vt scilicet veritas debilitata æquitate talium hominum recreetur, per hoc etiam a persona iudicum sibi beneuolentiã comparando captat, & cætera. Deinde pulcherrime a persona aduersariorum trahendo eos in inuidiam, cum appellas iudices proponit illã conditionalem, quod scilicet nullo fuisse præsidio videantur contra vim, & gratiam solitudinis atque inopiã, & cætera. Procedendo enim sic innuit apud aduersarios esse vim atque potentiam, a persona vero sua paupertatẽ, solitudinẽ, atque inopiã. Deinde beneuolentiã captata a persona iudicum, cum excusando metũ Quintij dicit. C. Aquilio præposito iudice non venire sibi in dubium fidem eius atque constantiam, & reliquos iudices appellat electissimos Ciuitatis. Inque his debere habere summam spem Quinti. confitetur. Deinde a persona aduersariorum ipsos in inuidiam trahendo beneuolentiã captat, cum dicit Sextum Neuium aduersarium verbo esse, re vera homines potentissimos, atque horrentissimos ciuitatis, vt vult Cicero manifesto iudicibus apparere his adiumentis Neuium magis quam veritate cõfidere, deinde captat beneuolentiã a persona Quintij eius incommoda proferendo, cum ostendit iniuriam factam Quintio in eo quod orator ipsum defendens cogatur primo loco dicere, & alia lamentatur detrimenta propter aduersariorum potetiam sibi inesse, & prolatis incommodis simul ostendit. Quintium in alijs spẽ non habere, quam in C. Aquilio. Cæterisque iudicibus illius cause, cum ipsum adflictum, & adfectum malis dicit ad suam fidẽ misericordiãque cõfugere, cum sibi non fuerit adhuc æquus magistratus, aut agendi par potestas, simulque orat iudices, vt agitatam æquitatem illo in iudicio consistere patiantur, in qua quidem vltima particula captare videtur beneuolentiã etiam ab ipsorum iudicum persona, cum innuit in eis solã spem obtinendæ iustitię remansisse. Verum pro maiori nisus est in hoc exordio aduersarios reddere inuidiosos, & sic de hoc exordio breuiter dictum sit.

NARRATIO.



CORNELIUS QUINTIVS & cætera. Hic est narratio pars vna orationis, & eius generis quod pertinet ad eas causas de quibus iudicium est futurum, in qua quidem narratione nihil non trahit ad vtilitatem suam Cicero causa vincendi, vt est facile in oratione videre, & est breuis, dilucida, &

cida, & verisimilis, vt debet esse laudabilis & artificiosa narratio. Incipit enim narrare vñ erat necesse, nec ab vltio initio repetiuit. Nã a societate contracta per. C. Quintium, & Neuium, cuius societatis necessaria noticia erat, incepit, & vsque quo opus erat profecutus erat, vsque scilicet ad hoc iudicium. C. Aquilij in ea causa constitutum, nec vtitur transitionibus nō necessarijs, nec deerrat ab eo quod incipit exponere, nec bis aut sæpius idem dicit, & breuiter omnia facit, quib⁹ ipsa narratio breuis fit, dilucida, & verisimilis, vt videre p̄facile est cōsiderati narrationem & documenta narrationis in arte.,

DIVISIO.



VERVM QVONIAM TIBI INSTANT, &c. Hic est diuisio pars vna oratiōis qua hic vsus est Cicero secundum eam suam speciem que expositio nuncupatur, exponit enim hac in parte breuiter & absolute quid ipse acturus sit, vt sit videlicet ostensurus causam non fuisse, cur a prætorre Neuius postularet, vt bona. P. Qu. possideret. Deinde ipsum ex edicto possidere non potuisse. Postremo nō possedisse. Hic enim terminus totam suam est complexus orationem, & vt ipse testatur hos ipse sibi circūdedit, ne extra hos cancellos euagaretur oratio. Partes enim expositionis generales sunt termini dicendorum, sub quarum partium vnaquaque plures quæstiones possunt contineri. Nam si omnes explicarentur in partitione auerterent animos auditorum a causa taliter ornata, vt enim ait Martianus in sua Rhetorica capitulo de partitione, talis esse debet partitio, vt singulæ partes eius plurimas in se quæstiones contineant. Nam si fuerit per incidentes quæstiunculas deriuata eneruabitur ipsa partitio, etiam ex hoc reddent iudices rerum copiam fugiendam, ponens ipse exemplum de hac partitione subiungit, ideo Tullius in Quintiana sic partitus est, vt singula capitula plures quæstionum articulos continerent, & ei primo istud non fuisse causam postulandæ proscriptio- nis, vide quanta contineat, quod pecunia debita Sexto Neuiō nō fuerit, & aliter agi oportuerit, quod. Qu. Vadimonium non deseruit, secundum quod videlicet ex edicto possidere non potuerit, quod & procuratorem habuerit, & absens defensus sit, & nō latitauerit & cæteri creditores Quintij sint, & quod ante missum fuit, vt fundo communi expelleretur, quam proscriptio eius imperaretur, & cæte. Hæc ille, vtitur etiam enumeratiōe vtens vocabulo numerali, cū dicit nego fuisse causam

causam cur postularet, nego ex edicto possidere potuisse, nego possedisse, hæc tria cum docueris perorare, & hæc connumeratio, vt debet ex arte non plus quam tria continet, vt vides, quod ait Martianus. Animaduertis corpus orationis totius per hæc tria lineamenta digestum esse.

CONFIRMATIO ET CONFUTATIO

CONIUNCTA



NON FUIT causa, & cætera. Hic est confirmatio cū confutatione cōiuncta permixta, quas hac oratione coniunxit, quia ipsæ natura cōiunctæ sunt, vnde cum de vtraque permixtū tractauit in arte, & etiā talem modū causa ista poscebat, in qua nunc, vt actor impropere acta per Neuium, nunc vt reus Neuianas fallacias repellit a Quintio, modum etiā hūc agendi omnes defendentium orationes patiuntur, sed videamus vt hæc pars est eleganter tra-

ctata per locos suæ constitutionis, videlicet iuridicialis absoluta, primo enim vide primā expositionis partē videlicet nō fuisse causam cur Neuius postularet, & cætera. Arguit & demonstrat per locum a causa, cum causam omnino fuisse nullam, quia debitum non fuisse, debitum vero non fuisse necesse est, demonstrat per cōiecturales locos, vt facit egregie. Vnde hac in parte concidit coniectura in qua subtili argumentatione versatur per locum ab argumento demonstrans non debuisse Quintium Neuiō, qui in multa petendi occasione non petiit.

Nec vllius vnquam debiti verbum fecit, & quæ contra, vel a Neuiō dicebātur, vel dici potuissent multa ratione confutat, deinde ad Aquiliū versus, & subito post Hortensium postulans, vt de re pecuniaria iudicium ante fiat sine periculo fortunarum, confutat id quod Neuius dicere videbatur, hæc scilicet immo inquit abs te satis accipiam, & cōfutat per locum a bono, & æquo, cum satisfactionem illam innuit esse iniquam qua satisfacit Quintius. Neuius vero non interrogatiue dicens quis tandem nobis ista iura tam æqua describit, quis hic statuit quod æquum sit in Quintium, id iniquum esse in Neuium? deinde iterum se conuertit ad probandum non fuisse causam cur postularet, quia non fuit debitum, & hoc multa arguit ratione.

Quod si debuisset, & cæte. Postquam superius Cicero primam illam dispositionis

dispositionis partem confirmauit ostendens nil Neuius Quintium debuisse, & hæc coniecturaliter demonstrando, nunc profequitur partem eandem dispositionis eam scilicet non fuisse causam cur Neuius postularer, vt bona Quintij possideret, confirmando per locos proprios principalis constitutionis in causa, hæc est iuridicialis absoluta. Nam dato, & concesso quod debuisset Quintius Neuius, & quod vt Neuius adsererat sanctum sibi fecisset vadimonium, arguit non fecisse, tamen causam, vt Neuius postularer, &c. Et arguit hic elegantissime per locum a iure naturæ, cum demonstrat quanta fuerit eius impietas in socium, & ad finem, in eo quo Neuius humani⁹ facere debuisset, sic vt cum multis rationibus ostendat ius naturæ violare non debuisset, quod ius vt ipse inquit in arte, est quod aut cognationis, aut pietatis causa obseruatur, hoc ergo iure attento demonstrat non fuisse causam Neuius, vt postularer & cætera. Quod idem arguit etiam per locum a consuetudine, quid in causa simili boni viri facere consueuerant, quia oia prius experiri maluit, quam ad illud extremum auxilium deuenire, ad finem vero partis huius confirmatoriaræ argumentum efficacissimum reseruaui, vt docet ipse in arte argumenta debere disponi, vt scilicet meliora in principio, & sine collocentur, mediocria, & non tantum utilia per medium dispergantur, hoc utique argumentum huius partis in fine collocauit, quod est eo die quo Neuius dicit Vadimonium esse factum Quintius adserat se probare eo die non fuisse se Romæ, posito ergo hoc argumento quo merito debeat iudices commouere, vt eos vehementi⁹ accendat, sibi que conciliet elegantissime exaggerando materiam Quintianam petitionem iustissimam ponit in fine.

Docui quod pollicitus sum, & cætera. Hic est Epilogus confirmationis antehabitaræ, & cætera. Attende nunc ex edicto, & cætera. Confirmata prima dispositionis siue enumerationis parte, superest hic reliquum confirmare quod sequitur. Intendit itaque monstrare Sextum Neuium. P. Qu. bona nullo modo possidere, quod arguit per locum a lege, cum legem tractat edicti prætorii ostendens in eo edicto. P. Quintium non posse comprehendere, & per consequens ex eo dicto bona sua possidere non potuisse. Deinde quod Neuius adsererat Quintium iudicio non fuisse defensum, & idcirco prætoris edicto bona sua legitime possideri confutat Cicero, & monstrat Quintium ab Alpheno procuratore fuisse defensum, & per consequens prætoris edicto bona sua non esse possessa, quod totum trahitur ex loco a lege cum liquido demonstratur legem edicti prætorij Quintio non obesse, cum fuerit ab Alpheno defensus, & que de appellatione tribunorum, & obiectione potentiarum illorum obieciat Neuius. Confutat Cicero, vt defensum

Quintius

Quintius videatur, & sic edicto prætorio ipsum offendi non posse. Deinde improperat factum Neuij per locum a iure nature, quod ad finis, & socius id fecisse dicatur, quod alienissim⁹ nemo fecit, &c. Deinde arguit per locū a consuetudine, siue lege Romana, edicto prætoris Neuium non possedisse, cum arguatur non probasse per testes sibi vadimonium fuisse desertum, & reliqua, quæ lex siue consuetudo requirit, vt latitationem absentis, & fraudem, & cætera. Deinde ostendit ex testimonio ipsiusmet Neuij se nō possedisse, & cætera. Deinde diserte pertractat quoddam efficacissimum argumentum, quo ostēditur non edicto, sed vi Quintium esse deiectum, aut nuncium vnum biduo septingenta passuum millia confecisse, quod cum sit impossibile restat vt Quintius sit vi eiectus, & cætera. Deinde rediens ad edictum arguit non possedisse Neuium, & arguit per locum a lege cum ostendit ipsum non obseruasse legem edicti, qui e fundo dominum vi detrusit, & sic ipsum omnia non iure, sed iniuria fecisse demonstrat, qui cum posset ad suū venire facilius si quid ei debitū fuisset a Quintio, omnia potius difficillima iudicia prætentauit.

EPILOGVS.



STENDI QVAM MVLT quando fieri, & cætera. Postquam Cicero superius late differuit confirmando, & confutando, hic descendit ad constitutiones orationis, & primo est vsus Epilogo per enumerationem omnium argumētorum ante factorum, per quam enumerationem summa cū arte colligit ea de quibus verba fecerit argumenta sic breuiter, vt res noua, & non reintegrata oratio visa sit, & ordine quicquid dictum erat retulit, fecitque diligenter, vt fieri debere docet in arte.

CONCLUSIO EX COMMISERATIONE



VNC CAUSA perorata, &c. Superius immediate Cicero vsus est enumeratione, nunc vtitur conclusione, quæ constat ex commiseratione & ex calamitate Quintij iudices vt cōmoueat ad misericordiā, & hoc agit egregie ex locis cōmiserationis, qui ab ipso in arte tractantur, vt intuenti videri per facile potest.

EE. j.

De Elocutione.

ANTONIUS
DE ELOCUTIONE.

VLTIMUM EST VT DE reliqua parte rhetori-
cæ, videlicet elocutione orationis videamus, de qua plane
per omnia sic dicendum, vt diximus in Pōpeiana, & de hu-
ius est similiter exornationibus perscrutandum.

COLORES:



OMINES DISERTISSIMOS,
fortissimos, & cætera. Articulus est. Qui cō-
muni studio, summis operibus, & cætera. Ar-
ticul⁹ est. Ita fit, vt ego qui tela depellere, &c.
Tralatio est. In tuam. C. Aquili fidem, ve-
ritatem, misericordiã, &c. Articulus est. No-
men in ius par non agendī potestas, &c. Repe-
titio est. Tollitur ab atrijs Licinijs, & cætera

auctione

Dissolutum est. Ibi cum vir optimus Sextus Neuius, & cætera. Per-
mutatio est ex contrario. ~~Authorem~~ velle facere destitit, & cætera.

Dissolutum est. Quintius porro istum posse facere videatur, & cæte.

Dissolutum est. Tum iste vir optimus, & cætera. Permutatio est ex
contrario. Deteriore tempore absens auctonatum, & cætera. Dissol-

lutum est. Disceditur postulat, & cætera. Dissolutum est. Et enim
si veritate amicitia fide, & cætera. Articulus est. Item, cōclusio. Ami-

cum socium ad finem, & cæte. Articulus est. Libellos sex Alphenus
procurator, & cætera. Dissolutum est. Quintius intera contra ius con-

suetudinem, & cætera. Articulus est. Venit Quintius Romam, va/
dimonium sistit, & cætera. Dissolutum est. Bonorum possessor, ex-

pulsor, ereptor, & cætera. Articulus est. Nihil petijt, quiescit condi-
tionibus hunc quoad potest perducit, & cætera. Dissolutum est. De-

cernit quam æquum nihil dico, & cæte. Significatio est per abscissio-
nem. Recusabant qui aderant, & cætera. Quintio, & cætera. Dissolu-

tum est. Sponsonem facere maluit, fecit, & cætera. Dissolutum est.

Nego fuisse causam cur postularet, & cæte. Repetitio est. Non fuit
causa cur postularet, & cætera, Ratiocinatio est. Quis tam disso-

lutus in re familiari, & cætera. Repetitio est. Certiorem faceret
appellaret rationem adfert, & cætera. Dissolutum est.

Quod viri optimi faciunt si quis vos, & cætera. Contrarium
est. Ita credo hominem propinquum, tui obseruantem virum bo-

num, &c.

num, & cæ. Articulus est. Homo timidus virginali verecundia, & cætera. Permutatio ex contrario est. Si debuisset Sexte petisses, & cætera. Gradatio est. Cum hominem nomino satis mihi videor dicere, & cætera. Significatio per ambiguum. Appellandi tempus non erat, & cætera. Subiectio est. Si negligentiam dicis mirabuntur, & cætera. Diuisio est. Quid hæc quo pertinet onus ad tuum, & cætera. Subiectio est.

Possimus aliquando depositis armis, & cætera. Repetitio est. Qui inter tot annos reappellarit, quod Quintium, & cætera. Repetitio est. Nihil hoc tanto negotio, & cætera. Repetitio est. Potentes diserrī nobiles omnes, & cætera. Articulus est. Minæ locentur pericula intendantur, & cætera. Dissolutum est. Etenim mors honesta, & cætera. Cōmutatio est. Item sententia. Cum posset perdere pepercisse, & cætera. Cōmutatio est. Domus eius vxor liberi, & cætera. Commutatio est, & articulus. Audacem cupidum perfidiosum, & cætera. Articulus est. Do cui quod primum pollicitus sum, & cætera. Transitio est. Debere tibi dicis. Quintium, & cætera. Dissolutum est. Credo aliquando eiectum, & cætera. Articulus est. Item permutatio ex contrario. Ingenio vetustate artificio, & cætera, Articulus est. Eloquentiam grauitate honore, & cætera. Articulus est. Excellens ingenio nobilitate extimatione, & cætera. Articulus est. Vnus fuit ad finis, socius necessarius, & cætera. Articulus est. Vadimonium mihi deseruit fraudauit, & cætera. Dissolutum est. Orem incredibilem, o cupiditatem incōsideratam, & cætera. Exclamatio est. Est quædam tam perspicua virtus, & cætera. Sententia est. Quid hæc arma? quid hæc extimatio, & cætera. Repetitio est. Quid facias diffinit te instituit, & cætera. Dissolutum est. Eum ipsum qui fraudanti causa, & cætera. Repetitio est. Mitto illud dicere enim qui non latitauerit, & cætera. Occupatio est. Cui Romæ domus vxor liberi procurator esset, & cætera. Articulus est. Ostendi quā multa ante fieri, frequentatio est vsque ad locum illum nunc perorata prius huius inopia possit ad misericordiam, & cætera. Contentio est. Contra sibi officium fidem diligentiam, & cætera. Articulus est. Scilicet viuere enim, & cætera. Repetitio est. Ab ipso repudiatus, & cætera. Hic est color permissio cum ostendit se Quintium tradere, & permittere alterius potestati. Ne is cuius officio nemo vnquam, & cætera. Repetitio est.

ARGVMENTVM ORATIONIS PRO

LAELIO FLACCO.

EE. ij.

Lucius



VCIVS FLACCVS CIVIS RO
 manus vnus de auditorib⁹ Ciceronis & defen
 soribus patriæ in coniuratione Catilinæ, fuit
 prætor in Asia, & cum expleta prætura e pro
 uincia discessisset, Romamque venisset. D.
 Lælius Flacci inimicus illos homines As
 iaticos excitauit, vt Romam veniret ad accu
 sandum. L. Flaccum, qui venerunt, & eum de va
 rijs auaricie criminibus accusauerunt, vt quod
 impesa inutili remigum onerasset ciuitates,
 & quod nonnullis indebite prouincialibus ac Romanis pecuniam ab
 stulisset. Huiusmodi itaque accusatus criminibus Flaccus, & Græco
 rum atque Asiaticorum quorundam testimonio læsus a Cicerone hac
 notabili oratione defenditur.

GENVS CAUSAE IN QVO HAEC

HABETVR ORATIO.



AEC ORATIO EST IN IV
 diciali genere constituta. Habet enim hæc cau
 sa accusationem cum defensione. Accusatus
 enim. L. Flaccus a Lelio, Nam græci & Asia
 tici magis testium quam accusatorum præ se
 spem ferunt, defenditur a Cicerone.

CONSTITVTIO CAUSAE IN QVA HAEC

HABETVR ORATIO.



ONSTITVTIO IN QVA
 hæc habetur oratio coniecturalis est. Nam fe
 re omnia quæ Flacco obiecta sunt per nega
 tionem simplicem depelluntur, alicubi tamẽ
 factum non negatur, sed iure factum dicitur,
 bene constitutio tunc mutatur, variat enim cõ
 stitutionem ista depulsio, sed per orationis par
 tes omnia explicantur, & vnaquæque cõstitu
 tio suo loco monstrabitur, hoc tantum dicatur
 in præsens quod in coniecturali constitutione
 principali fundatur oratio.

DE RHETORICAE PARTIBVS HIC

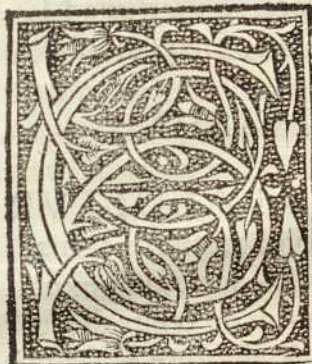
CONSIDERANDIS.



QUE INVENTIONE MEMORIA & prononciatione hic est dicendum, vt supra est dictum in Pompeiana, sed videamus huius orationis dispositionem, quæ quidem hic est non ab institutione artis profecta, sed ad casum tēporis oratoris iudicio accommodata, nō enim nisi quatuor orationis partibus vsus est. Nam exordium ponit primo, deinde diuisionem, deinde confutationē, deinde conclusionē.

DE PARTIBVS ORATIONIS.

EXORDIUM.



QUAM IN MAXIMIS PERICVLIS huius vrbis, &c. Hic exordium cum oratione incipit quod est ex arte accommodatum egregie, genus autem causæ est dubium, cum accusatio in Flaccum crimen auariciæ videatur adferre, & exinde causa partem turpitudinis videri possit habere, altera vero parte sit summa honestas Flacci & integritas patriæ iam cognita. Vnde genus causæ fit dubium ante presertim quam fuerit in causa vltimo iudicio iudicatum. Cum igitur dubium genus sit esse debet exordium principaliter benevolentiam captatiuum, & ita egregie a Cicerone confectum est, vt possumus videre perbreuiter. Captat enim primo benevolentiam a persona Flacci & sua qualis fuerit vterque in rem publicam, & in eos qui audiunt referendo, dū significat se cum. L. Flacco simul in maximis vrbis Romæ periculis, in grauissimo atque acerbissimo reipublicæ casu cedem ab adiutoribus, coniugibus, liberisque suis, vastitatem a templis delubris vrbe atque Italia depulisse, per hoc dicēs se sperasse potius honoris. L. Flacci adiutorem futurum quam miseriarum deprecatorem, & ille etiā velut ex commemorazione insperati incommodi, cū esset miseriarum deprecator hac in causa non adiutor bonorum iudices a sua persona beneuolos sibi facit, nam, vt docem⁹ in arte, benevolentiam a nostra persona captabimus, si nostra incommoda proferemus,

EE. iij.

postque

postque etiam spectare ad incommodi speciem similemque exordiij rationem, quod dicit se extimasse si aliquando iudicium Flacco fuisset subeundum multitudinis potius imperite, quam hominum sapientissimorum fuisset subeundum, nec D. Lelium vnquam fuisse eam accusationem suscepturum, & huiusmodi spei suæ rationibus assignatis hac spe deceptum esse significat. Deinde egregie iudices sibi facit dociles, & attentos, cum petit vt cogitent statum ciuitatis, memoriam temporum præteritorum, salutem præsentium, spem reliquorum in suis sententijs, & in illo vno iudicio contineri ostendens, quod si vnquam respublica grauitatem iudicum implorauit sibi eo tēpore potissimum imploraret, cum sint ipsi non de Lydorum, Misorum, aut Phrygū, sed de sua republica, & communi salute iudicaturi, itaque cū ostendat quantum sit res difficilis, & grauissima iudicanda, quantumque spectet ad communem salutem, & quantum ad rempublicam pertineat eos valde reddit attentos. Deinde etiam iudices beneuolos sibi facit ostendens omnia alia reipublicæ subsidia cecidisse, & nihil spei pro salute saluanda nisi in ipsis in vniuersa republica remansisse. Deinde iterum captat beneuolentiam a persona Flacci conuersus ad Lelium oppugnātem Flacci integerrimam multis in officijs vitam.



DIVISIO.

TA TESTIBVS LAEDITVR &c. Hic est diuisio pars vna orationis, cuius diuisionis ea specie vsus est Cicero, quæ expositio nominatur, quibus enim de rebus dicitur sit exponit hic breuiter, & absolute, & secundū hanc expositionem tota oratio subsequens tractatur a Tullio, vt ex arte sua conuenit.

CONFUTATIO.



DER DEOS IMMORTALES Iudices, &c. Hic est confutatio pars vna orationis quæ pars est semper adeo utilis ac idonea defendenti, vt alia fere confirmatione non egeat, cum præterea etiam sua cōfirmare videatur, qui aliena confutat, vt sæpissime dictum est. In hac igitur cum agatur causa in constitutione coniecturali locis vtitur

vtitur coniecturæ, & quoniam accusantes suam causam confirmatio-
nemque fundauerant per locum a testibus, quos ex Asia adduxerant
contra Flaccum, opus fuit vt Cicerō eorum dicta refelleret per locum
p̄cipue contra testes, quod facit egregie. Vtitur enim primo argumē-
to illo quod ipse in arte docet ab argumento, & signis contra testes op-
poni. Nam sic incipiens confutare multa cum elegantia verborum
vim illius loci communis adsumit, videlicet plus oportere credi argu-
mentis, & signis quam testibus, nam admiratiue querit a iudicibus an
creditori sint testibus ignotis nihil ipsa cōiectura iudicaturi in eo pre-
sertim cuius vitæ innocentissime multa sunt signa & argumenta, vt
ipse ostendit cum ante actam ab eo vitam in officijs alijs cum multa
laude commemorat, quod totum ad id refertur, vt credi debitum vi-
deatur his argumentis & signis, non testibus.



T QVOS TESTES, &c. Postquam Cice-
ro demonstrauit nullis omnino testibus esse po-
tius quam Flacci vitæ credendum, hic ostēdit hos
presertim testes refutandos. Arguit itaque contra
testes generaliter talium in dicendis testimonijs
inconstantiam demōstrando, cum dicit testes græ-
cos esse, & illitteratos, & leues, & impudētes, & cau-
sis varijs concitatos. Cunque inuehit in vniuersum genus græcorum
testium ostendendo eos nunquam religionem, & fidem in dicendis te-
stimonijs coluisse, sicut Romani colunt, semper eos impudētissimos
testes fuisse, & infames ipso prouerbio, deinde recitato insidioso accu-
satoris modo & inquisitione per ipsum habita contra Flaccum, osten-
saque græcarum nationum natura testimonia ita confutat, vt ostēdat
illa non esse nec debere testimonia vocari. Deinde arguens con-
tra crimen ipsum id egregia ratione confutat, cum demōstrat nullā
surripī potuisse pecuniam, cum ipsam in ærario non habeant ciuitates
nec tributo imposita appareat, nec versura collecta cum nullæ credito-
ris tabulæ proferantur, quas tamen si proferrētur multa suspitione cō-
maculat, testesque ipsos multis argumentis ostendit cupide dicere at-
que mentiri, ita vt eorum dicta, & illa sophismata ciuitatum nullatenus
pro testimonijs habenda videantur, quæ omnia induxit summa
cum arte, & elegantia orationis ad confirmandum locum illum con-
tra testes, quo maxime loco hac egebat in causa.

EE.iiij.

Et iam



FTIAM IAM VNIVERSA
istorum, & cætera. Postquam superius Cicero
vniuersaliter confutauit testimonia leuissime
nationis, hic crimen vnum a prouincia Asia
obiectum Flacco confutat. Crimen erat huius
modi, quod Flaccus videlicet inutili impensa
remigum prouinciam Asiam onerasset. Itaque
propter depulsionem Flacci ad huiusmodi intē
tionem, quæ intentio est iniuria remiges impe
rasti. Depulsio vero, iure imperauit. Constitu
tio iuridicialis hic incidit, fatetur enim fecisse, & iure fecisse defendit
quod vt posset Cicero iudicibus demonstrare, tria habuit confutare
que obijci potuissent. Potuisset enim obijci iniuria ipsum remiges im
perasse, quia non licuisset imperare. Item quia non fuisset opus impe
rare. Item quia nauis nulla nauigasset, hæc tria triplici constitutione
confutat, primum in iuridiciali absoluta, cum dicit iure fecisse, quia li
cuit, licuisse autem per locum a lege demonstrat, quia senatus consul
to &c. Secundum vero in iuridiciali adsumptiua ex cōparatione, cum
hanc agit cōtrouersiam, fuerit ne utilius remiges imperasse vel nō,
in qua quidem constitutione cum queri ex arte conueniat de eo quem
oportuerit iudicare, an fuerit utilius, quarit hoc Cicero vtrum scilicet
Græci statuēt, & exteræ nationes, an prætores imperatoresque Ro
mani, vt ostendat scilicet non prouincialium, sed ipsius. L. Flacci hoc
proprie fuisse iudicium. Deinde ostendit fuisse honestius, atque venu
stius remiges habuisse propter dignitatem, & splendorem populi Ro
mani, deinde arguit utilius fuisse propter præsidium, quod multis ar
gumentis ostendit, & in contrarium obiecta confutat, sic vt appareat
opus fuisse ipsum remiges imperasse. Tertium autem agit in consti
tutione coniecturali, Classem videlicet ad tutelam & præsidium na
uigasse, quod per locum a testibus probat, & vt nulla fraudis suspitio
maneat impurgata, quod de numero nauium, & de descriptione equa
bili sumptus obijci posset purgat.



SED QVONIAM DE TOTIVS
communis Asiæ, & cætera. Cicero prosequens
suam confutationem in constitutione coniectura
li. postquam confutauit crimen a tota Asia obie
ctum Flacco, cōfutat eidem obiecta crimina spe
cialium personarum, & arguit per locum contra
testes singulorum vitæ turpitudinem detegendo,
& ostendendo

& ostendendo eos cupide dicere atque mentiri, quoniam autē causa sua multum ledebat̄ a testibus in multa testiū reprobatione cōsistit.

TAQVE ciuitatis prudentis, & cæte. Quia hac in parte ita confutat, vt confiteatur, quod ei de pecunia collata ad honores patris obijciebatur, & se id iure fecisse defendit, quia illam sibi pecuniam accipere licuerit, constitutio variatur, & fit iuridicialis absoluta.

ASPICIANT HVNC florem, & cætera. Parum per aduersarijs scelere notatis infami, vt in eos odium iudicum irritaretur, vt appareat nō omnes exteris ciuitates inimicas Flacco esse, sed leues tantum, & male institutas, bene autem moratas & nobiles Flacco fauere, eas quę pro Flacco sunt numerat, vt oppositis grauissimis contra leuissimos, probatissimis, contra infames causam suam per locum a testibus, & contra testes extollit ac roborat.

SEQVITVR aurī illa inuidia, & cætera. Hac in particula dum crimen de auro refellit incidit constitutio iuridicialis absoluta. Nam Flaccum iure fecisse demonstrat, vt patet in litera orationis.

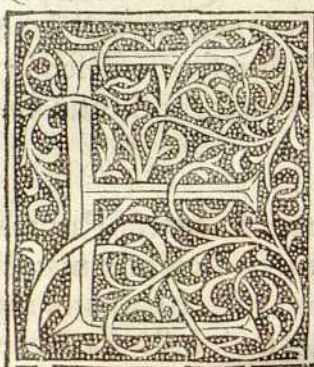
VENIAMVS IAM ad ciuium Romanorum, & cæ. Hac quoque in parte iuridiciali absoluta cōstitutiōe agit causam contra obiecta aliquorum ciuium Romanorum, cum ostēdit Flaccum iure fecisse, quod fecerit, tum in causa Deciani, tum in hereditate Valerię Sextilij vxoris, tum in causa liberti Lucronis villicique Septimi.

AT FALCIDIANVM crimē est ingēs, & c. Hic cum obiectum per falcidij epistolas crimen neget, testimoniumq; refellat voracissimi hominis causa ad coniecturalē constitutionem tracta est, & per locum contra testes argumentum est sumptū.

SED QVID ego de epistolis, & cætera. Pars hæc est a causa constitutione remota, & egressiua, sed summo artificio collocata. Nam hic Cicerō aduersarios ducit in odiū, & exēpla proponit quorūdā qui exigente. R. P. statu absoluti fuerūt, quasi per hoc innuens immo clare significans absolutionem Flacci ad statū

ci ad statum communem, & publicum pertinere.

CONCLUSIO.



LT SI PRODESSE LAELIO Flacco, & cætera, Ab hac parte præcipue incipit iudices deprecari, & acriter nitî ad misericordiam commouendam, & sic orationem deprecando concludit, vt conclusio videatur ex commiseratione constare. Ostendendo enim variã fortunarũ commutationem, & in quibus incommodis sit futurus nisi causam obtinuerit enunciando, & supplicando, & subiiciendo, se potestati iudicum quorum misericordiam captat, & inducendo lachrymas miserabiles, atque preces filij Flacci deprecando concludit, & adfectus hoc potissimum loco effundit, qui vt placet Quintiliano est effusiuus adfectum.

diã captat, & inducendo lachrymas miserabiles, atque preces filij Flacci deprecando concludit, & adfectus hoc potissimum loco effundit, qui vt placet Quintiliano est effusiuus adfectum.

DE ELOCVTIONE.



VLTIMVM EST VT DE RELIQUA parte rhetoricæ, videlicet orationis elocutione videamus de qua plane per omnia sic dicendũ, vt est dictum supra in Pompeiana, & de huius similiter est exornationibus perscrutandum.

COLORES.



GADEM a vobis coniugibus liberis vestris, &c. Articulus est. Vastitatem a templis delubris vrbe Italia, &c. Articulus est. Vt omnia R. P. subsidia, &c. Articulus est. Si nunquam reipublicæ, &c. Articulus est. Hoc tempore hoc inquam tempore, &c. Conduplicatio est. De ciuitatis statu de communi salute, &c. Repetitio est. Pro fugia bonorum præsidia innocetum, &c. Articulus est. Quem enim alium appellem? quem obtester? quem implorem? &c. Repetitio est. Item subiectio est. Nisi hoc loco, nisi apud vos, nisi per vos, &c. Repetitio est. Quid authores? quid duces? quid principes? &c. Repetitio est. Prætereo illa quæ pretereunda non sunt, &c. Occupatio est. Multi boni docti prudentes, &c. Articulus est. Multi impudentes illiterati, leues, &c. Articulus est. Tribuo

est. Tribuo illis literas, do multarum artium disciplinam, & cætera. Dissolutum est. Omnes se spoliatos vexatos fortunis versos, & cæte. Articulus est. Ad id se parat, nihil curat aliud, & cætera. Dissolutum est. Vincti, refelli, coargui, & cætera. Articulus est. Comitatum dico immo quantus exercitus, & cætera. Correctio est. Authoritatem, gratiam, copias, opes, & cætera. Articulus est. Illa vetus quæ quõdam opibus imperio gloria, & cætera. Articulus est. Tum bella inutilia suscipiebant, & cætera. Hic est repetitio. Adolescens bonus honesto loco natus, & cætera. Articulus est. Venit in oppidum grecorum, & cæte. Dissolutum est. Audire temeritatem vulgi audire, &c. Repetitio est. Dug rationes conficiendæ, & cætera. Diuisio est. Vna sedent ex accusatorum subfellis surgunt, & cætera. Dissolutum est. Bene testem interrogauit, & cætera. Dissolutum est. Hi viuunt cum inimicis, &cæt. Dissolutum est. Confessoribus conuiujs contubernalibus, & cætera. Articulus est. Nihil religione testatum, & cætera. Hic est repetitio. Omnia corrupta libidine iracundia studio precio periurio, & cætera. Articulus est. Classes predonũ vrbis portas, & cætera. Articulus est. Sustulit pacem maritima summa virtute atque incredibili celeritate confecit, & cætera. Dissolutum est. Omnis sinus, promõtoria littora, & cætera. Articulus est. Aliud vidit extimauit! quocũque tempore, & cætera. Dissolutum est. Sed quoniam de totius communis Asiæ, &c. Transitio est. Vnus Asclepiades fortuna egens, & cæte articulus est. Testarar publicanos excitarem negociatores, & cætera. Dissolutum est. Si prætor dedit, vt est scriptum a quæstione numerauit, & cætera. Gradatio est. Quæritur grauis locuples ornata, & cætera. Articulus est. Nobiscum est confitendum si consilijs principum, &cæt. Diuisio est. Vtrum vultis patris Flacco licuisse, nec ne si licuit, & cætera. Diuisio est. Vnde humanitas doctrina religio, & cætera. Articulus est. Et eorum eadem terra parens altrix patria, & cætera. Articulus est. In hominum leuitates inconstantiam cupiditatem, & cætera. articulus est. Quoniamquidem furtum nusquam reprehendis, & cætera. Dissolutum est. Adferens faciem nouam nomen vetus, &c. articulus est. Cur non pergami Smyrnæ Tralibus, & cæte. articulus est. Ociũm te deletat lites turbæ, &c. Dissolutum est. Item articulus. Amínthus est genere honore extimatione, &c. articulus est. Sciunt hoc omnes nobiles, &c. Repetitio est. Item dissolutum. Restituat vxorem reddat mísero patri filiam, &c. Dissolutum est. Filiam filiam inquam erummoso patri, &c. Conduplicatio est. Sed quæro vsu coemptione vsu non potuit, & cætera. Diuisio est. Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, & cætera. Dissolutum est. Harum rerum authores, duces, principes, &c.

cipes, &c. Articulus est, &c. Vis absit, ferrum ac lapides remoueantur, &c. Dissolutum est, O dii immortales quid hoc miserius, &c. Exclamatio est. M. Aquilium patres nostri, &c. Exemplū est. Aliqua quæ sequuntur. Dabitur de ducibus authoribusque conseruādę ciuitatis, &c. Repetitio est. Onox illa quæ pene æternas, &c. Hic est exclamatio. Tu tamen Flacce prætor communis exitij nuncios, &c. Repetitio est. Ononæ ille decembris, &c. Exclamatio est. Similiter parum infra Onox, &c. Miseremini familiæ iudices, miseremini fortissimi patris, miseremini filij, &c. Hic est color repetitio,

FINIS.

XICHONIS POLENTONI PATAVINI ARGUMENTA SVPER ALIQVOT ORATIONIBVS ET INVECTIVIS CICERONIS, AD IACOBVM DE ALVAROTIS LEGVM DOCTOREM PATAVINVM.



QVONIAM LONGITVDO SCRIPTVRAE STUDIOSI ETIAM INGENIUM PERFATIGAT, VT IN FINE ALIQUANDO, QUOD IN PRINCIPIO VIDERIT SIT OBLITUS, PLACUIT AD TYRONUM VSUM ARGUMENTA CONSTRUERE SUPER NON NULLIS ORATIONIBVS, & INVECTIUIS CICERONIS, CUM ANTONIUS LUSCUS VICENTINUS ORATOR ILLUSTRIS SUPER VNDECIM IAM SCRIPSISSET, GENUS PRÆTEREA CONSTITUTIONEM, & DISPOSITIONEM OSTENDERE, NON ABNEGAVERIM EA POTUISSE AC DEBUISSE, TUM AD ARTEM, TUM AD HISTORIAM EXPLICITIUS DILATARI, SED ME CERTE SIC ARCTAVIT OCCASIO VT DE MAXIMIS PAUCA TETIGERIM, & VELUTI PICTOR, QUI ANGSTA TABELLA AMPLITUDINEM ORBIS OSTENDAT, IMAGINEM GRADIS REI SOLO PARVO SIGNAVERIM, QUARE STATUERAM HEC
ipsa ceu

ip̄a ceu plebeia, sine principio, sine nomine exhibere, verū quia fuisse audio quos nō pudeat aliena commentaria suo nomini arrogare non perpendentes se nīmiū, atque nīmiū auidos glorię, multo plus infamię apud peritos homines quam laudis apud ignaros adulescentulos promereri. Ipse mihi consului sub aliquo exordio tibi, cuius studium non minus oratoris quam forēsis delectatur, hęc licet forte minus integra videantur dedicare. Subriderem equidem & ad iocosam laudem proculdubio reputarem, si quisquam ex his qui lato clauo, promisso capiti, tuberosis genis tumefacti se maximos Rhetores ambiunt appellari, aliqua mea veluti a se perfecta in publicum seminarent. Tu vero compater optime frueris argumentis istis, & ea, qualiacunque sint, habebis a me non a quoquam alio emanasse.

CARGVMENTVM SVPER ORATIONE qua Tullius reuocatus ab exilio senatui Romano gratias egit, quę incipit, si patres conscripti. &c.



HETORICORVM princeps Marcus Tullius Cicero Arpino ex opido oriundus Romam urbem tum orbis habenas imperij vnici continentem sese contulit. In qua vrbe quamquam aduena, & humilis genere haberetur, ad maximos tamen magistratus, & honores ascendit. Cum autem susurraretur plurimum de coniuratione Catilinę, quam Fulvia mulier (vt testatur Salustius) inhonesta, sed utilis Romano populo ob insolentiam Curij concubinarij sui propalauerat, populus Romanus accensus est ad consulatum mandandum Marco Tullio Ciceroni, nam antea nobilitas estuabat, & quasi pollui consulatum credebat, si quis quamuis egregius homo nouus adeptus foret, sed ubi tantę coniurationis periculum aduenit, postpositis inuidia atque superbia creati sunt consules. M. Tullius, & Antonius, erat enim tum consulatus dignitas in vrbe maximus magistratus, at collegam suum Antonium nequid contra Rempublicam sentiret pactione prouincia pepulit. Prudenti itaque diligentia sua Cicero Catilinam expulit, expulsam deleuit. Coniurationis principes Lentulum qui Patricius, & clarissima gente Cornelia consulare ipsum imperium quo tunc Cicero eminebat habuerat, tum vero praetor erat, ac Cethegum, Statilium, Gabinium Ceparium carcerauit, carceratis demum per iudices rerum capitalium laqueo gulam fregit, quibus tantis viris nobilissimis infami morte sublati.

te sublatiſ ea res quãquam rempublicã liberaſſet, Ciceroni tamẽ mul-
 tas, & maximas conflauit, nam finito conſulatus officio authoribus
 P. Clodio Ceſonio Caluentio, Gabino L. Piſone, & alijs qui tũ reipu-
 blicæ reſidebãt Cicerò in exilium datur, bona eius publice diripiunt,
 domus eius diruitur, dirupta in religionis porticum ſub libertatis ſi-
 mulacro conſecratur. Expetebant enim ab eo Catilinam Cethegum,
 & reliquos veluti quos ipſe odio non iure necaſſet promulgauerant,
 quod nunquã Cicerò ad patriã rediret niſi prius illi quos tam crudeli-
 ter (vt agebant) necauerat reuiuſcerent, volentes eum perpetuo exu-
 lare, cum impoſſibile homini humano ſit a mortuis reſurgere, verum
 & illorum crudeli, & iniquo magiſtratu exacto Cicerò multo maiori
 honore & lætitiã reuocatus eſt quam dedecore, & dolore pulſus fuerat
 quamobrem ne ingratus tanti beneficii videretur in pleno ſtatu omni-
 bus in genere, & ſingulis in ſpecie, qui ſalutem ſuam operati fuerant,
 hac inſigni oratione gratias refert, innocentiã ſuam perfidiam æmu-
 lorum ſenatus totius populi Romani, ac demum vniuſcuiuſque qui
 repatriationi cauſam dederant beneficium commemorans dicit quo-
 que conſutando iniurijs obliuiſci malle, cum ſatis ſibi futurum ſit nõ
 ſolum ad referendam, ſed ad commemorandam gratiam eorum quo-
 rum beneficio, & virtute reſtitutus eſt. Dicit etiã ſe maluiſſe furori cõ-
 ſulis, & Tribuni plebis æmulorum cedere quam reſiſtendo pericu-
 lum in Rep. ponere. Eſt itaque hæc oratio conſtituta in genere demõ-
 ſtratiuo, cum vituperet eos a quibus relegatus eſt, & laudet eos a quib9
 reuocatus eſt. Conſtitutio eſt coniecturalis. Diſpoſitio autem non ab
 artis inſtitutione, ſed ad caſum temporis oratoris iudicio accommoda-
 ta. Primo enim ponit exordium, ſecundo confirmationem interpoſi-
 tis aliqb9 narratiuiculis. Vltimo ponit cõcluſionẽ p enumerationẽ.

ARGVMENTVM ORATIONIS

quæ incipit. Quod præcatus a Ioue optimo ma-
 ximo, &c. qua Cicerò ad Quirites ſeu popu-
 lum Romanũ innocentiã ſuã excu-
 ſans de reſtitutione ſua in patri-
 am gratias agit.

CICERO SICVT IN ARGVMENTO
 præcedentis orationis qua ad ſenatum gratiarum actiones
 commemorans quantum ab vniuerſo ſenatu, quãtum a ſin-
 gulis pro eius reſtitutiõẽ operatum fuerit dictum eſt, ſic &
 in iſta quoque notabili oratione, & diuina pene eloquẽtia apud Quiri-
 tes ſeu

tes, seu populum Romanum excusat se dicens nō eius culpa, sed odio damnatum exilio fuisse, & vt magis augeat beneficium, & vt exilium sibi commodum fuisse ostendat, dicit quod non senserat prius sicut postea sensit, quam iocundum foret frui patria fratre cæterisque amicis & fortunis suis, & quod intellexit magis carendo quam fruendo quid haberent voluptatis, quodque honos, dignitas, locus, ordo, beneficia, quāquam sibi semper carissima visa fuerint, tamen ea nūc remota illustriora videntur, quam si sublata sibi seu obscurata non fuissent. Dicit quoque nedum sibi, sed nemini fuisse tantam eloquētiā quā magnitudinem multitudinemque beneficiorum quæ ad eum fratrem suum, & liberos contulerunt, non modo augere, aut exornare oratione sed enumerare posset, commemorat etiam & auget beneficia P. R. in eius optata restitutione, innocentiam quoque suam ostendit dicens nō exulasse reatu suo, sed quia egerat cōseruandæ ciuitatis causa, quæ improbi homines noluisent, quodque Cicero frater & G. Piso gener nō improbauerunt gratiā a populo pro eo quod exularet aliquo crimine, sed propria virtute autoritate senatus restitutus est, cum sibi non fuerit multitudo propinquorum, vt fuit P. Pompilio, & Quinto Metello, qui tribunicis rogationibus nulla autoritate senatus restituti sunt, neque sibi fuerunt armatæ vires, vt Gneo Mario, qui non modo a senatu, sed oppresso senatu restitutus est, & quod ipse Cicero certare armis cum potuerit noluit, quoniam & vincere & vinci luctuosum reipublicæ fore putauit, confutat etiam seu remouet quod de eo timeri posset, cum lesus quisque ad vindictā tendat, dicit certe se futurum fidelem, vt semper fuit, atque nullatenus vindictam quæsiturum, hæc igitur oratio est in genere demonstratiua, constitutio cōiecturalis est, dispositio vero non est ab artis institutione profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Nam primo ponit exordium per quod, quia genus est dubium, captat beneuolentiam, de inde confirmat. Postremo concludit per enumerationem.

ARGVMENTVM super oratione quæ incipit. Cum multa diuinitus, qua restituendam sibi domum eius per Clodium consecratam ad pontifices perorauit incipit.



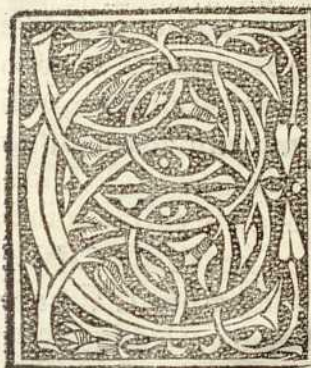
QVABVS VTI EX PRAEMISSIS ORATIONIBUS ostensum est Ciceroni ex eo quod patriā a cōiuratione Catilinae seruauit, multi emuli succreuerunt, inter quos P. Clodius Tribunus plebis consensu consulum ei interdixit, ne in senatū iret, atque poenā statuit illis qui sibi in aliquo subuenirent, diripuit quoque bona sua, domum autem eiectis vxore, & filiis funditus diruit, & ad perpetuæ ignominiaē memoriā disruptam

in porticū simulacro deæ libertatis consecrauit. Verū Cī. & si (vt ait) potuisset armis furori tribunitio resistere, p̄ cōmodo tamē Reipublicæ, vt exul cedere maluit, tādē cū caritas nedum, sed fames frumentī isto P. Clodio authore orta omnē ciuitaten opprimeret, totius populī cōkursu, & authoritate senatus Cicerō velutī qui summa prudētia semel patriā seruauerat, & qui posset huic caritatī remediū inuenire reuocatus est, & integre ad ciuilitatē, & ad honores restitutus. In senatu autē rogat⁹ de annonæ grauitate sententiā dicere onus huiusmodi p̄ uisiois imposuit G. Pōpeio, q̄ sua integritate annonæ p̄uideret, petijtq; a senatu domū sibi religionis ymbra surreptā restitui. Porro P. Clodius cōtra obstabat nō debere restitui, accusabatque eū q̄ extra ordinē imposuisset onus annonæ Gn. Pō. senatus vero ex sententiā M. Bibuli delegauit hāc quæstionē de restituēda domo collegio p̄tificū, corā quib⁹ P. Clodius uti ex hui⁹ orationis breuis elicif̄ prius verba fecit, deinde Cicerō hac egregia oratione respōdit diluēdo primū obiecta. Deinde ostēdēdo sibi domū debere restitui, nec potuisse iure cōsecrari, neq; cōsecratā esse, orans p̄tifices non patiantur eū quē P. Clodius & omnes boni custodē patriæ iudicassent, pati eandē p̄enam qua adficiuntur reipublicæ euerfores, scilicet domū suā taliter sub religione teneri. Hæc itaque oratio longa, & pene diuinitus exornata in genere iudiciali constituta est. Nam continet excusationem seu defensionē Constitutio autem multiplex est, sed principalis videtur iudicialis ad sumptiua, interponit etiam suspitiones quasdam ex constitutione coniecturali, quare putent pontifices domum eius non iure, sed præter instituta, & odio consecratam. Dispositio est non ab institutione artis p̄fecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Primo quidem ponit exordium seu insinuationem. Nam cum turpe videri possit domum dijs immortalibus cōsecratam repeti, & etiam cum auditores, uti aduersarius dixerat, sibi irati viderentur, & eorum animus esset ab aduersario persuasus, utitur insinuatione captans beneuolentiam ne qua pars turpitudinis sibi obesse posset, deinde diuidit aperiens in quibus non conueniat cum aduersario, exponensque res de quibus sit principaliter dicturus ad purgationem sui, repercutiens in aduersarium obiecta in se, tandem illam purgationem cōcludit per enumerationem, demum post purgationem venit ad causam p̄cipalem de domo sibi restituenda, ostendens eam nullo iure sacratam, & ibi etiam prius diuidit petens veniam de tam multis dictis extra causam & pollicetur se inde pauca dicturum, postremo cōcludit per commiserationem.

¶ Argumentū

ARGVMENTVM ORATIONIS

quæ incipit. Si quis iudices, & cætera, qua Tullius M. Cælium de veneficio accusatum coram iudicibus defensauit. Incipit.



RIMINATVR MARCVS CÆLIUS

claræ indolis, & discipulus Ciceronis per Atratinum Lucium Herênium, & Balbum, quod a Clodia, quæ erat soror Publij Clodij & nupserat Quinto Metello, aurû mutuo sumpisset, & ei postea ne reddere cogeret venenum per Licinium parasset, propterea que corumpere studuisset seruû Clodiæ, sed cum id serui Clodiæ reuelassent Clodiam ordinasse seruis, vt locû darêt Licinio ad balneas Baiâs, & clam misisse amicos qui Licinium cum traderet seruis Pyxidē veneni in manifesto delicto comprehenderent, at vero dicunt accusatores Licinium amicorum Clodiæ insidijs patefactis dimissa pyxide e manibus aufugisse, ad probandum crimen adducunt quod Marcus Cælius sit iuuenis lasciuus, impudicus, speciosus, secesserit a patre, domû sibi emerit, fuerit vnus ex conscijs coniurationis Catilinæ, verberauerit senatorem, vxores aliquorum de nocte a coena redeuntium attraxerit. Erât itaque accusatores pro Clodia multi sed infestior erat Atratinus, quoniam M. Cælius patrem illius crimine ambitus in iudicium vocauerat, vnde sub pietatis specie indixerat, iudices etiã diebus festis & ludis hanc causam audirent. Contra vero has accusationes Cicero. M. Cælium familiarem, & discipulum suum, & dicendi arte peritum defendit hac oratione elegantissima, in qua mirabiliter diluit, & confutat crimina obiecta per aduersarios, ostendens patentissimis coniecturis M. Cælium non esse reum, demum contra Clodiã veniens dicens sibi turpe muliebres inimicitias agere, introducit veluti ab inferis quendam cæcum, qui pro eo loquens mulierem obiurget. Exinde introducit etiã fratrem quendam minorem ipsius Clodiæ, qui ab ea quærat causam cur Marcum Cælium accusari voluerit. Excusat etiã cursum iuuenilis vitæ, dicens ferendû esse si iuuentû nō parcat pudicitia suæ, si tamē nō spoliet alienam, nō effundat patrimonium, non inferat opprobria castis, labē integris, infamiã bonis, si ita aliquem interimat, si non intersit insidijs, si careat scelere, si reuocet se aliquãdo ad curas rei domesticæ

FF. iij.

& rei



& rei forensis, vti fecit M. Célius cui inest ratio bonis artibus instituta, & cura ac vigilijs elaborata. Oratio quidem ista est in iudiciali genere constituta. Nam continet defensionem. Constitutio est coniecturalis. Dispositio autem est non ab institutiōe artis profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Primo siquidem ponit exordium per quod cum causę genus honestum sit multū nititur circa ea quę in exordijs requiri solent. Deinde vtitur diuisione, deinde confutat quę ad causam faciunt in specialī de auro sumpto, & veneno parato. inserit etiā narrationem breuem, simplicem, dilucidam, p̄ quā exponit cum attenuatione accusationem, demum venit ad conclusionem, sed finis deesse videtur.

ARGVMENTVM SVPER ORATIONE quę incipit. Si authoritates patronorū, &c. quā Cicero pro L. Cornelio Gaditano de illegitima ciuilitate accusato ad iudices habuit.



LVCIVS CORNELIVS Hispanus gente, Gaditan⁹ patria, vir armis, & fide probatus in premiū virtutis a Gneo Pōpeio imperatore seu cōsule Romano, ciuilitate vrbis donatus, & G. Cesare prefectus fabrū creat⁹, verū glorię ipsius, & honoris æmuli nonnulli effecti sunt, vnde accusatus est iudicibus, q̄ nactus ciuilitatem fuerit cōtra leges, & fœdera, dicit tamē accusator Gneū Pompeiū donasse eum nō sciēter sed ignoranter, cum nesciuerit id legibus prohiberi. At vero defensores eius fuerunt Gn. Pōpeius veluti qui amicus, patronus, largitor fuisset, & M. Crassus amicissimus sibi, ac demum M. Cicero qui eum hac elegantissima oratione defendit, ostendens Gn. Pompeiū sciuisse leges, & ei licuisse donare, & leges non obstare, & cætera. Est itaque hæc oratio principaliter in iudiciali genere constituta, incidit tamen etiā genus demonstratiuum cum Gneum Pompeiū, & Lucium Cornelium laudet, posset etiam dici quod incidat genus deliberatiuum, cum dicat L. Cornelio inimicari multos non propter Lucium Cornelium, sed quia amicus ipsius Ciceronis sit, & super eo consulat prouidendum. Constitutio autem est iuridicialis absoluta, cum dicat iure donatum. Est etiā adsumptiua per remotionem criminis, cum dicat a Gneo Pompeio donatum. Est item legitima ex scripto & sententiā cum de interpretatione legum agat, intercurrit causę constitutio coniecturalis

cturalis cum ostendere nitatur eum accusari odio, & inuidia non per proprios suos, sed per amicorum suorum æmulos. Dispositio vero est non ab artis institutione profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Primo enim exorditur. Secundo diuidit. Tertio confirmat iure donatū. Quarto intermissa etiam captatione beneuolentiæ & diuisione cōfutat aduersarij interpretationem legum, demum concludit per commiserationem.

ARGVMENTVM SVPER ORATIONE
 quę incipit Hesternodie, quam Tullius responsi interpretationē factam per P. Clodiū falsam fore, sed periculum Reipu.
 præmonstrare ostendit.



HIC ILLE PVBLIVS CLODI
 us qui Tribunus plebis cōsensu Pisonis & Gabini consulū, vt ex præcedentibus argumentis & orationibus præmonstratur Ciceroni senatum, & cōmunionē ciuium interdixerat, bona ei⁹ vxorem, & filijs exclusis diripuerat, domum diruerat, disruptam in porticū deæ libertatis cōsecratur, & ne restitueretur, neq; reedificaretur quātū potuit obstiterat, cū senatus auctoritate cōsensu populū Cicero restitutus foret, & eius domū liberā fore ab omni religione pontifices iudicassent, contentionē habuit in qua dixit strepitū cū fremitu in agro latino auditum esse, quē ex restitutione consecratæ domus religionem violatam significare ex aruspicum responso dicebat, questus quoque multum est religionē taliter pollutā restitutione illius domus quā ipse proprijs manibus consecrasset. Demum etiam frequenti senatu qui equitibus Romanis dabatur impedire causam publicanorum voluit, & minatus est tacita voce Ciceroni, quare ex curia eiectus fuit, verū quia eiectioe ista nonnulli arbitrabatur Ciceronē vehementius quā sapiētī hominī cōuenire elatū, & aduersus illū inimicū suū nimīū iratū fore. Cicero ad excusationē suā, & ad accusationē æmulī hanc elegantissimā, & ornatissimā orationem recte Tulliana eloquentia confertam ad senatum habuit, per quā dicit se iratū duobus scilicet Pisoni & Gabino, qui cōsules eum quem defendere debuissent arbitrio, & furori æmulī p̄diderūt, nō autē se iratū P. Clodio cū ipsum puniendum dimittat Tito Annio, cui deuota & cōstitutā hostia ipse Clodius videatur. Nititur quoque ostēdere quā ridiculosa fuerit illa cōtio in qua is de violatā religioe cōquestus sit, qui violator religiōis, &
 FF. iiii. impudicæ

impudicæ vitæ semper fuerit. Nititur quoque ostendere illum strepitem non significare violationem religionis, sed præmonstrare mutationem status ex discordia optimatum, & ita aruspices respondisse, eamque commutationem timendam esse ob sceleratam mentem. P. Clodij, & propterea consulit prouidendum esse ne status reipublicæ commutetur, & constituendas esse dijs precatōnes, & obsecrationes quemadmodum ex responsis aruspicum monentur, hæc quidem oratio est in genere deliberatiuo. Constitutio est legitima ex controuersia scripti, & sententiæ, scilicet responsi aruspicum. Est etiam cōstitutio coniecturalis. Dispositio est non ab artis institutione profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Primo enim exorditur. Deinde narrat Tertio cōfirmat primam partē intentionis suæ. Postea secundam, demū concludit per amplificationem.

ARGVMENTVM SVPER ORATIONE
quæ incipit. Si quando inimicorū, & cætera. quæ Tullius pro seipso in exilium cedente metu. P. Clodij ad senatū, & milites habuit.



CICERONI, TVM QVIA NOuus homo, & alienigena virtutum meritis, & ciuilitatem, & ad summos magistratus ascēderat, tum quia in consulatu suo extinxerat flammam quæ reipublicæ exconiuratione Catilinæ vehemētissime imminēbat, multi odio & inuidia inimici conflati sunt, quorum acerrimus. P. Clodius fuit. Hic namque & communionem, & senatum interdixit sibi ita (vt ipse ait) non accusatus, sine iudice, sine teste, sine crimine, ab æmulo pulsus sit. Quare ista elegantissima oratione populū Romani animos nititur concitare ad cōprimendum furorem. P. Clodij Tribuni plebis, qui nō modo ad ipsius Ciceronis, sed ad totius reipublicæ perniciem talia permolitur, dicit tamen se cedere malle omnium salutis causā quā manus cōserant inter se. Orat quoque, & deos immortales, & senatū, & equites vt ei qui sua virtute rempublicā saluam fecit auxilio sint, & eius liberos, & necessarios recipiant, & defendant: Sunt tamen qui hanc orationem Tullianam eloquentiam non sapere suspicentur. Verum quicumque fuerit author ipsa in genere de liberatiuo constituta est. Constitutio est coniecturalis. Dispositio vero non est ab artis institutione profecta, sed ad casum temporis oratoris

ris iudicio accommodata. Primum siquidem exorditur in genere honesto. Secundo confirmat intermixta etiam aliqua confutatione. Demum concludit per commiserationem.

ARGVMENTVM SVPER ORATIONE

quæ incipit. Si quis ante iudices, &c. Qua Cicerone defendit coram iudicibus. P. Sextium de seditione per P. Clodium accusatum.



DEBILIUS CLODIUS QUI TRIBUNUS plebis homo, ut vult Cicerone facinorosus permittentibus. L. Pisone & Gabino consulibus quorum alter negligens & lautus, alter horridus, & simulatus erat, omnem statum reipublicæ peruertit, cum bonis ciuibus, qui plurimum possent noua, sed falsa crimina diuim opponeret, in Ciceronem etiam contra fidem datam Cn. Pompeio tandem exarsit, eumque dirupta domo, direptis bonis, exclusis vxore, & filiis ciuitate pepulit, cum eius furorem si voluisset Cicerone reprimere potuisset. his motus Cn. Pompeius, qui virtute sua imperium populi Romani orbis terrarum terminis diffinisset, senatum habuit, quæ sua autoritate rogauit, decerneretur quod Ci. remaneret, Quare. P. Clodius consiliu inijt interficiendi Pompeij, patefacto autem consilio Gneus Pompeius tandiu inclusus domi fuit, tandem suffragio. P. Lentuli. L. Cottæ, Milonis, & aliorum bonorum virorum referentibus octo tribunis decretum est Cicerone repatriaret, pro cuius salute missus est. P. Sextius ad Gneum Cæsarem tunc in Gallia bella gerentem. Nam P. Clodius seminauerat hoc se facere consensu Cæsaris. Cn. Pompeij & M. Crassi. Cum autem dies consilij habendi venisset, & P. Clodius in istos arma parasset Qu. Fabricius amicus Ciceronis, & P. Sextius qui etiam tribunus plebis erat aggregata manu seruorum multa nocte taciti Castoris templum occupauerunt, & ibi aduersariorum consilia scrutabantur. At P. Clodius præoccupatus foro, & curia in amicos Ciceronis impetum fecit. Ibi occisis vulneratisque multis. P. Sextius a deo vulneratus est, ut pro mortuo relictus in templo vix euaserit, præterea accusauerunt Clodianus P. Sextium & Milonem quos prius defendit Hortensius, qui sua Oratione crimina diluit, demum Cicerone hanc orationem pro eis ad iudices habuit. Quæ oratio est in genere iudiciali constituta. Incidit tamen genus demonstratiuum. Constitutio est coniecturalis. Dispositio est non ab artis institutione profecta, sed

ad casum temporis oratoris iudicio accommodata.

ARGVMENTVM ORATIONIS QVAE
 incipit. Si tua tantummodo Vatini, & cæ. quam Cicero
 contra Vatiniũ falso testificatum
 habuit.



QUANTIS ROMANAE ORIGINE
 sed non vitæ integritate Vatini colloquium cū
 Albinouano, & T. Claudio habuit, eis consilium
 dedit accusarēt P. Sextiũ, T. Corneliũ, & T. An-
 niũ, quod ad tutelam Ciceronis nocte amicorũ,
 & seruorum manu collecta in tēplo Castoris im-
 petum fecissent in P. Clodium Tribu. Plebis, cu-
 ius odio Ci. exulauerat, nec obstante quod patrocinator in consulendo
 accusatoribus fuisset, & testis adductus calcato veritatis dicēdæ iu-
 ramento negauit se consuluisse, & colloquium habuisse. Præterea quā
 Ci. accusatos defenderat, Vatini maledicebat Ciceronem, quod ty-
 rannice quodammodo viueret, nitereturque potentia opprimere bo-
 nos ciues dicens multum displicuisse bonis accusatos per Ciceronem
 fuisse defensos, pluraque alia disseminabat Vatini in Ciceronem, vt
 in odium ciuitatis induceret. Cicero autem coram L. Lentulo flami-
 ne Martiali iudice hac elegantissima oratione ostendit Vatiniũ cō-
 sultum consciũ instructorem, & subornatorem accusantium periu-
 rumque fuisse, se vero defendisse amicos iure, & consensu bonorum ci-
 uium, a quibus potissime impellitur. hanc orationem habere ad fran-
 gendam audaciam, & retardandam loquacitatem Vatini, licet ex sen-
 tentia sua statuisset silentio præterire, cū Vatini vitæ turpissime qua-
 litas non mereretur talem responsorem habere. Aperit, quoque quā
 ambitiosus sit Vatiniũ postulādo se Prætorem fieri, quam audax in
 conuocando consilium contra leges, quam nepharius in magistratu
 & quatenus, ipsum in odium audientis inducat, & nomē tyranni o-
 stendat, non sibi sed Vatini conuenire. Memorat hunc Vatiniũ op-
 primere voluisse vectij iudicio ipsum iudicem L. Lentulum, nec nō
 L. Paulum ipsum Tullium Gaium Pisonem generum suum M. La-
 terensem, demum ne vestigiũ corrupti iudicij appareret, occidisse
 vectium. Meminit quoque quæ in Q. Arijepulo fecerit. Itē quod
 præter vrbis morem legatum se fecerit gestum legati in iussu senatus
 adsumperit. quod leges latas ab alijs quam a se non putet, quod dicat
se auxilio Cæsaris amici sui omnia etiam inuitis dijs & hominibus
consecuturum

consecuturum, quod seipsum hac opinione decipiat, cum interrogatus Cæsar apud Aquilegiã quid de quorundam magistratu sentiret, de Vatiniõ dixerit Vatiniũ gratis nihil fecisse, cum omnia in pecunia posuisset, & propterea amore carere debere. Ista igitur oratio licet videatur esse in genere iudiciali, magis videtur in genere demonstratiuo versari. Constitutio quidem coniecturalis est. Dispositio autem est non ab artis institutione profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Exorditur enim primo. Secundo narrat. Tertio vnũquodque in se obiectum particulariter confutat & diluit, atque eadem omnia repercutit, & confirmat in Vatiniũ esse. Vltimo vero proposita amplificatione concludit p̄ enumerationem.

CARGVMENTVM ORATIONIS QVAE incipit. Si quis vestrum. P. C. & cætera. quam Cicerõ dicere sententiam rogatus de sortiẽdis puin-
cijs, habuit ad senatum.

N DECERNENDIS PROVINCIIIS cum Romano in senatu diuersæ sententiæ haberentur rogatus Cicerõ sententiam dicere consuluit remouẽdos esse L. Pisonem, Gabinum, & Celsonium Caluẽtium, qui consulari imperio Syriæ & Macedoniæ præsidebant, Gn. autem Cæsari imperium in Gallos propagandum. Nam vt ipse ait illorum auaritia turbati Barbari prouincias populabant, adeo, vt Bizantijs positi in gremio Romani imperij oppidum relinquere, arcẽ munire cogerentur, atque spoliati a consulibus populi etiã supermissõ in hyberna exercitu, & ministris scelerum grauarentur, adeo vt C. Caluentius nisi Vergilius legatus vir bonus & innocens obuissset etiã insignia etẽplis omnia diu sanctissime custodita abstulisset, propterea senatus eorum literis indicantibus res per eos bene gestas non credi statuisset, p̄hibuissetque supplicationes pro eis fieri. Nam & exercit⁹ omnis vix ad vnũ vsque eorum culpa deletus fuerat. Illas itaque prouincias deinceps gubernari prætores consulit, & imperium illis minime propagari, cum ex interpositione temporis ciuium calamitas, sociorum erumna, sceleratissimorum hominum impunitas propagetur, Ac vero Cæsar gẽtes Gallicas quas priores imperatores reprimere potius quam domare studuerint, bello vix perfecto sub ditione Romana posuerit. Nam subactis cæteris gentibus hæc vna gens restabat, præterq̄
ab oceano

q̄ ab oceano vsque ad vltimum Pontū omnia tanquam vnum aliq̄e portum tutum & clausum Romanus populus possidebat, preterea periculosum reipublicæ si Cæsari bellum Gallicū consummare volenti successor quispiam mitteretur, quinimmo si redire vellet cogendum fore, meritumque tum dicit honoribus quibus ipsius sententia senat⁹ inierat supplicationem, videlicet quindecim dierum, dandum item illi stipendium quo exercitum tenere possit, verum ne quemquam in admirationem ducat quod illos remouendos, hunc cōfirmandum dixerit, explicat se id ratione reipublicæ dicere, non autem ob causas amicitia, vel odij quas aut cum illis, aut cum isto gerat. Huius itaque orationis licet genus demonstratiuum ex laude, & vituperatione videatur esse, tamen principalis deliberatiuum est. Constitutio coniecturalis. Dispositio non ab artis institutione profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata. Nam primo exorditur in genere dubio, secundo diuidit. Tertio confutando aduersariorum sententiam confirmat & concludit illos ex Syria & Macedonia reuocandos. Deinde confutat opinionem dicentium Galliam, aut vltiorem, aut citeriorem cum Syria coniungendam, vt Cæsari prouincia tolleretur, & confirmat ei propagandum imperium, vt bellum inceptum perficiat, Demum explicans quam rationem amicitia & odij habebat confutando concludit per amplificationem.

ARGVMENTVM SVPER QVATVOR
 inuectiuis quarum prima incipit. Quo vsque tandem abutere Catilina, & cætera, quas Cicero tum populi Romani consul contra Catilinam in Rempublicā cōspirantem habuit.



VCIVS CATILINA TESTE
 Salustio Crispo, qui coniurationē huiusmodi scripsit nobili genere natus fuit magna vi animi & corporis, sed ingenio malo prauoque. Huic ab adolescentia bella intestina, rapinae, caedes, discordia ciuilis grata fuere, ibique iuuentutem exercuit, corpus patiens inediae, algoris, vigiliae fuit supra quam credibile est. Animus audax, subdolos, varius, cuius libet rei simulator, ac dissimulato, alieni appetens sui profusus

fui profusus, ardens cupiditatibus, satis eloquentiæ, sapientiæ parum vastus animus, immoderata, vel incredibilia, & nimis alta semper cupiebat, hunc post dominationem L. Syllæ libido maxima inuaserat R. P. capiendæ, neque id quib⁹ modis adsequeretur dū sibi regnū pararet quicquā pēsi habebat. Agitabat magis atq; magis animus indiesque ferox inopia familiaris rei, scelerum consciētia quæ vtraque his artibus auxerat, quas supra memorauī, incitabant eum præterea corrupti mores ciuitatis, quos pessima ac diuersa mala inter se luxuria atque auaricia vexabant, corrupta namque in ciuitate ratus est id quod facilimum factu erat omnium flagitiosorum atque facinorosorum circū se tanquam stipatorum caternas habere, his amicis sociisque confusus opprimendæ reipu. consilium capit, ad hoc quietis rebus ipsi consulum petendi magna spes fuit, sed pecuniarum repetundarum. probatus reus cōiurauit de arripiendo dominū quod Fuluīa nobilis mulier insolentia. Q. Curij consocij cognitum propalauit, quo accensis patrum studijs M. Tullius. Gn. Antonius consules declarantur. At Tullius cui vrbs euenerat ad euitandum illius dolos & astutias, & perquirendum illius consilia vigilauit, tandem manifesta re apud P. C. publico in senatū Catilinam presentem inuehit monetque, vt ex prima inuectiua liquet vrbe discedat. Inde per secundam inuectiuam milites seu Quirites in Catilinam hortatur, monetque si qui sunt conuersionis complices abeant, ad Quirites item per tertiam qualiter conuersionem nouerit manifestat, rogatque grates agāt dijs, & is dies perpetuo celebretur. Demum per quartam senatum consulit quid de complicibus captis agendum. Sunt itaque hæ quatuor inuectiue in genere demonstratiuo in quantum Catilinam vituperat, sunt etiam in genere deliberatiuo in quantum consulit. Constitutio videtur generaliter coniecturalis. Dispositio vero est non ab artis institutione profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata.

ARGVMENTVM SVPER CON-
questionibus, seu inuectiuis habitis inter Salu-
stium, & Ciceronem, quarum prima
incipit. Grauius & iniquo
animo, & cætera.

Salustius



SALVSTIVS CRISPVS ILLVS-
stri vrbis profapia ortus adolescentiam literis de-
dit, iuuentutem armis, scribendo senectutem,
fuit enim prætor Iulij Cæsaris, post multa res ge-
stas populi Romani scribere statuit, plura scripsit
ex quibus habetur bellum Iugurthinum, habetur
conspiratio Catilinæ, habetur etiam hæc liuorosa
conquestio contra Marcum Tullium Ciceronē, qui & si Arpino Cā-
paniæ oppidulo ex regione Volscorum egenis parentibus originem
habuisset, suorum tamē inopiam liberali studio subleuauit. Rhetori-
calis scientiæ princeps euasit, iurisconsultus, & Philosophus clauit,
consul quoque coniurationem Catilinæ, qua ignis vrbis maximus im-
minebat, extinxit, quib⁹ vbi amorem fuerat meritus, odium, vbi bene-
uolentiam, inuidiam, vbi laudes, ignominiam, vbi honores, exilium,
& demum vbi vitam, perpetuam, mortem fortitus est. Nam
inter cæteros gloriæ suæ æmulos Salustius inuidens illum sibi hono-
ris gradum præstare cui parentem claritate sanguinis nobilitate se ar-
bitratur merito præponendum, conquestionem siue inuectiuam
hanc habuit, quatenus famam illius comitijs denigraret, cui virtute
non poterat se adquare. Ad eam igitur Cicero ne tacēdo aut passus,
aut timidus putaretur per subsequentem cōquestionem siue inuecti-
uam illi respondit, atque ardentius quo eloquentia notior, & causa for-
te iustior sibi erat. Constitutæ sunt itaque hæc constitutiones in ge-
nere demonstratiuo cum alterum vterque vituperare studuerit. Con-
stitutio quidem cōiecturalis est, Dispositio autē non ab artis institu-
tione profecta, sed ad casum temporis oratoris iudicio accommodata.

CONCLUSIO OPERIS.



HABES COMPATER OPTI-
me munus hoc, licet fortasse præstantiæ tuæ
videatur exiguum, ex omni quidem numero
orationū Tullij, quas plurimas fuisse autho-
rum vetustorum allegatiōe comperimis, dū-
taxat viginti vnā priscorum seu odium, seu
negligentia nobis posteris cōseruauit. Argu-
menta siquidem ista duodecim sunt, vtpote
duo super sex inuectiuis in Catilinam, atque Salustium. Reliqua su-
per .x. orationib⁹ ad diuersa. At nostri temporis Rhetor famosus An-
tonius Luscus super, .xj. iam perscripsit, videris id commētum, etiam
gratulabor

gratulabor amplissime quidem, & argumenta posuit, & partes tetigit, & ad digitum colores offendit. Has meas ineptias, qui leget irridebit fortasse & me quem ignotum alioquin prudentem censabat, hoc isto vno certior factus dementem dicet, sed sic experiendum ingenij cupiditas fecit, atque necessitas ipsa coegit, vt hæc ista argumēta in eas orationes in quas, neque Luscus, neque doctus quisquā scripserat pro viribus amplecterer. Tu alia si non satisfecerint ista gustui tuo gratiora compones. Verum hæc sic a me quantalibet emanata licet vti si ex ingenti cumulo auri non omnem quantitatem, sed pro loculi capacitate delegerim minus orationis propriæ singulatim fuerint ante lecta studiosis nouitijs reor intellectum aperient, & ingredientibus aditum faciliore ostendent. Patauij ex ædibus solitæ habitatiōis. M. cccc. xiiij.

Imprimebantur LVTECIAE hæc Asconij Padiani, & Georgij Trapezuntij, Antonij Luschi, Xicchonij Polætoni in Orationes M. Ciceronis commentaria impendio ac ære Conradi Resch, Industria vero & arte Petri Vidoæ, Anno ab orbe redempto. M. D. XX. ad Resurrectionem dominicam.

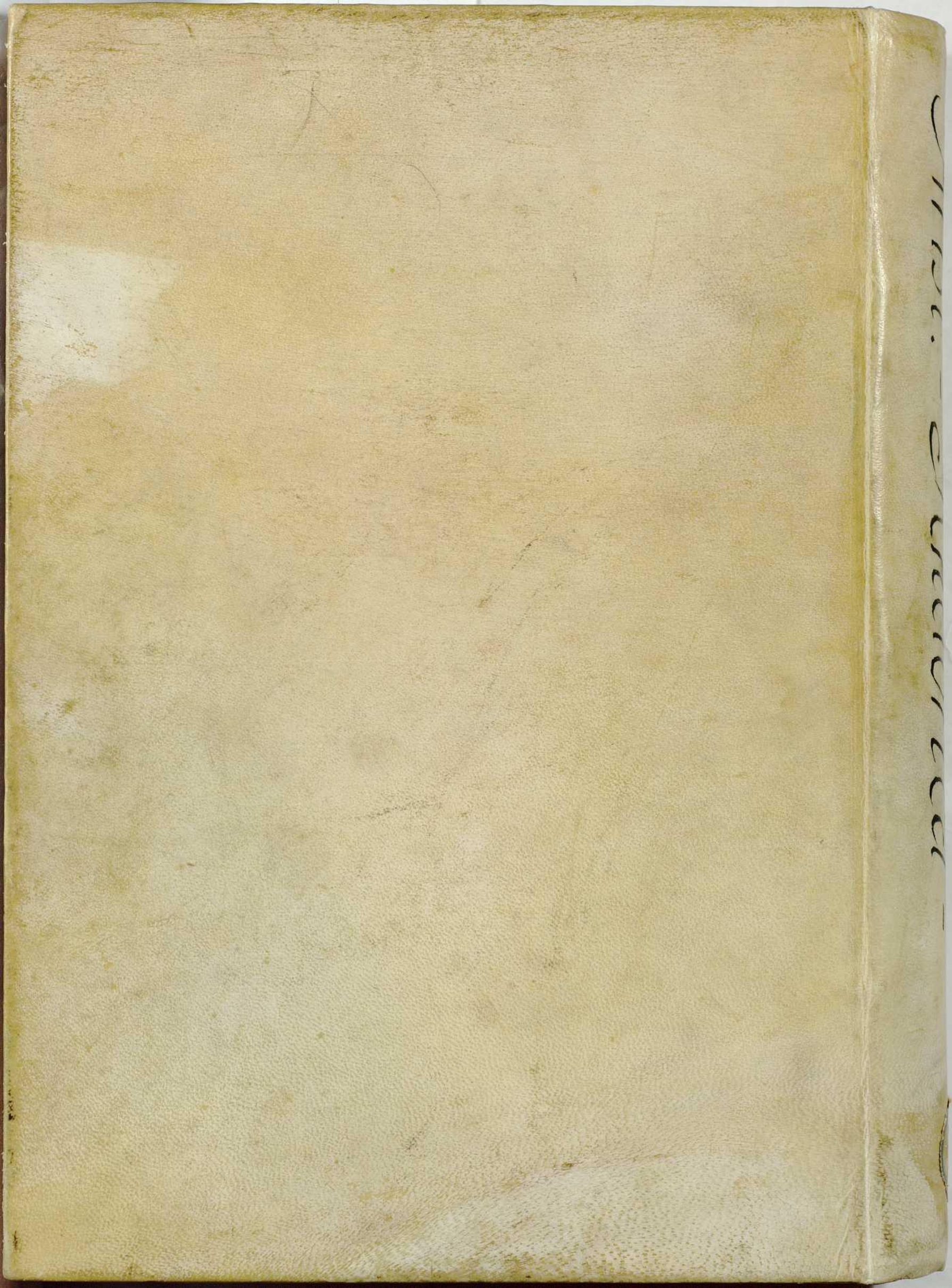
Registrum Chartharum.

ij. iij. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii.
 A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O.
 iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii. iiii.
 P. Q. R. S. T. V. X. Y. AA. BB. CC. DD. EE. FF.









Artist. - Rhetorica -

No. Caja
f
A-14